

Lietuvos totoriai

Nr. 4–6 (148–150)

2013 m. rugsėjis – gruodis

ISSN 1822–2072

2014 m. musulmonų švenčių ir atmintinų datų kalendorius

Krikščioniško kalendoriaus data	Mėnulio kalendoriaus data	Šventės bei atmintinos datos pavadinimas
2014 m. sausio 13 d.	1435 m. Rabi Al- Avval 12 d.	Mevlud (Pranašo gimtadienis)
2014 m. birželio 28 d.	1435 m. Ramadan 1 d.	Pirmoji Ramadano diena
2014 m. liepos 23/24 d.	1435 m. Ramadan 26/27 d.	Kadr naktis
2014 m. liepos 28 d.	1435 m. Šavval 1 d.	Ramadan bairamo pirmoji diena
liepos 29 d.	Šavval 2 d.	Ramadan bairamo antroji diena
liepos 30 d.	Šavval 3 d.	Ramadan bairamo trečioji diena
2014 m. spalio 3 d.	1435 m. Zul Hidžah 9 d.	Arafato diena
2014 m. spalio 4 d.	1435 m. Zul Hidžah 10 d.	Kurban bairamo pirmoji diena
spalio 5 d.	Zul Hidžah 11 d.	Kurban bairamo antroji diena
spalio 6 d.	Zul Hidžah 12 d.	Kurban bairamo trečioji diena
spalio 7 d.	Zul Hidžah 13 d.	Kurban bairamo ketvirtoji diena
2014 m. spalio 25 d.	1436 m. Muharram 1 d.	Naujieji metai
2014 m. lapkričio 3 d.	1434 m. Muharram 10 d.	Ašure (Atgailos ir pasninko diena)

Turkijos Respublikos nepaprastojo ir įgaliotojo ambasadoriaus Lietuvos Respublikoje Akin Algan interviu laikraščiu „Lietuvos totoriai“

GALIMAS SITDYKOVAS

Prieš pokalbį su gerbiamu ambasadoriumi pasidalinome mintimis apie sveikatą ir savijautą. Gerbiamas ambasadorius paklausė, kas mano draugas, o aš atsakiau, kad Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas, kuris netrukus atvyks į ambasadą ir prisijungs prie mūsų pokalbio. Interviu vyko įprastu būdu – užduodant klausimus ir gaunant į juos atsakymus, kuriuos pateikiame skaitytojų apmąstymams.

Gerbiamas ambasadoriau, kokie Jūsų išpūdžiai apie Lietuvą, jos klimatą?

Puiki šalis, bet klimatas mums ne pats geriausias – peršalę visi ambasados darbuotojai.

Kiek metų Jūs dirbate diplomatinę darbą? Kokioje šalyje dirbote Turkijos Respublikos ambasadoriumi, prieš atvykstant į Lietuvą?

Diplomatiniėje tarnyboje dirbu nuo 1976 metų vasario 26 dienos. Per tuos metus aš atstovavau Turkiją aštuoniuose ša-

(Nukelta į 2-ą pusl.)

Talentingas inžinierius, mylintis ir rūpestingas sūnus, vyras, tėvas

ALDONA PUTNAITĖ

*Sau į kelią neėmiau aš nieko,
Viskas Jums, brangieji mano, lieka...
Žemė, kvėpianti medum ir gėlėmis,
Ir dangus, nusėtas žvaigždėmis.*

(Justinas Marcinkevičius)

Jau kurį laiką iš namo Seinų gatvėje Nr. 4 nesimato išeinančio aukšto, garbanoto, gerų akių vyro, visada sodriu balsu maloniai pasveikindavusio ir pakalbėdavusio kaimynus.

Georgijus Krinickas gimė 1936 m. balandžio 12 d. Kaune, Žaliakalnyje, tėvo dailininko, scenografo Ramazano Krinicko (1904–1983) ir motinos skulptorės Natalijos Luščinaitės–Krinickienės (1903–1998) šeimoje.

Tėvo pusės giminė kilusi iš Vilniaus totorių, žinomi Lietuvos dvarininkai. Ramazanas augo daugiavaikėje dvarininko pulkininko Josifo Krinicko šeimoje. Jo motina Joana buvo išsilavinusi moteris, iš kilmingos totorių Asanovič giminės. Pulkininkas Josifas Krinickas turėjo aukštus valstybinius apdovanojimus: antrojo ir trečiojo laipsnio „Švento Stanislovo“ ordino kavaliariaus; „Šv. Anos“ ordinas; tamsiai bronzinis medalis 1877–1878 m. karui atminti ir Rusijos imperatoriaus Aleksandro III sidabro medalis už nepriekaištingą tarnybą. Būdamas garbingas žmogus buvo paskir-

(Nukelta į 28-ą pusl.)

Turkijos Respublikos nepaprastojo ir įgaliotojo ambasadoriaus Lietuvos Respublikoje Akin Algan interviu laikraščiu „Lietuvos totoriai“

(Atkelta iš 1-o pusl.)

lyse: Graikijoje, Kipre, Prancūzijoje, Maroke, Belgijoje, Šveicarijoje, Tunise, o šiuo metu – Lietuvoje. Be to, dirbau Turkijos užsienio reikalų ministerijoje. Į Lietuvą atvažiauvau iš Maroko.

Jūsų tėvai taip pat diplomatai?

Ne, mano tėvai nesusiję su diplomatija. Tėvas dirbo gydytoju, mama buvo namų šeimininke. O mano žmona Sibel taip pat diplomatė, šiuo metu ji yra Turkijos Respublikos ambasadorė Senegale. Mūsų dukra, gimusi 1978 metais, nesekė mūsų pėdomis. 2004 m. gimęs anūkas dar nieko nepasirinko.

Įdomu, kodėl Jūsų dukra nepasirinko diplomatijos?

Jai nepatiko diplomato darbas. Tai sunkus darbas, kas 2-3 metus reikia keisti šalį. Kartu su mumis ji keliavo į skirtingas šalis. Dažnai keitėsi jos mokyklos, draugai. Jai tai nepatiko.

Kas Jums asmeniškai patinka šiame darbe?

Aš mėgstu šį darbą. Man patinka keliauti, susipažinti su kitomis šalimis, kitomis kultūromis. Diplomatumui tenka susitikti ir bendrauti su karaliais, prezidentais, ministrais. Darbas susijęs su daugeliu įdomių pasaulinės politikos įvykių.

Galėtumėte prisiminti ir papasakoti kažką įdomaus iš savo praktikos?

Sudėtinga prisiminti konkretų įvykį... Kartais diplomatai daug pasakoja apie savo patirtį, manęs taip pat klausia kodėl neišleidžiu prisiminimų knygos.

Jūs ketinate išleisti prisiminimų knygą?

Pasiuntinio veikla susijusi su valstybinėmis paslaptimis, todėl negaliu aprašinėti savo diplomatinės veiklos. Jei knyga bus parašyta paviršutiniškai, be smulkmenų, ji nebus įdomi. Geriau parašyčiau knygą apie savo tėvus.

Įdomu, kokiame mieste Jūs gimėte?

Gimiau Trabzono mieste, Mačkos rajone 1949 m. birželio 8 dieną.

Birželį gimė Aleksandras Puškinas. Pažįstu poetus, gimusius birželio mėnesį. Jūs nerašote eilių?

Ne, nerašau eilių, bet mėgstu gražią poeziją. Mano tėvas eiliavo, bet nesutiko išleisti savo poezijos. Kai baigsiu diplomatinę karjerą ir išėisiu į pensiją, imsiu tvarkyti tėvo archyvą ir pasistengsiu išleisti jo eilėraščių knygą.

Man atrodo, kad Jūs romantikas...

Taip, esu romantikas.

Vadinasi neapsirikau. Vis tik grįžkime į Lietuvą. Kada pirmą kartą aplankėte mūsų šalį?

Pirmą kartą atvykau į Lietuvos Respubliką 1993 m. birželio 23 d.. Tuo metu dirbau NATO atstovybėje Briuselyje. Į Lietuvą atvykau su NATO delegacija.

Antrą kartą pabuvojau Lietuvoje 2001 m. kaip Turkijos užsienio reikalų ministerijos atstovas.

Trečią kartą atvažiauvau 2012 m. liepos 1 d. Turkijos Respublikos ambasadoriumi Lietuvoje. Dirbu čia pusantrų metų, būsiu Lietuvoje kol išėisiu į pensiją 2014 m. viduryje.

Papasakokite, ką pavyko nuveikti per tą laiką?

Lietuvą ir Turkiją sieja draugiški ryšiai, mūsų šalys yra NATO narės. Turkija buvo palankiai nusiteikusi Lietuvai stojant į NATO, niekada nepripažino Lietuvos prijungimo prie Ta-

Turkijos Respublikos ambasadorius Akin Algan savo darbo kabinete

rybų Sąjungos. Turkija siekia įstoti į Europos Sąjungą, mus džiugina, kad Lietuvos politikai palaiko mūsų siekius.

Ekonominiai ryšiai taip pat vystosi. Lietuva nedidelė šalis, tačiau ryšiai pakankamai tvirti. Vyksta glaudus kultūrinis bendradarbiavimas. Vilniaus universitete veikia Turkų kalbos centras, Edukologijos universitete irgi dėstoma turkų kalba. Džiugina, kad Lietuvos piliečiai poilsiui pasirenka Antaliją, kitus Turkijos kurortus. Tam pasitarnavo avialinijų plėtra.

Sėkmingai praėjo Turkijos Respublikos prezidento Abdulaho Giulio vizitas Lietuvoje, kurio metu įvyko svarbūs susitikimai su Lietuvos Prezidentu, Ministru Pirmininku. Buvo svarstomi Turkijos stojimo į Europos Sąjungą klausimai. Turkijos Prezidentas susitiko ir su Lietuvos totorių bendruomenių atstovais.

Gal galite papasakoti smulkiau apie ryšius su Lietuvos totorių bendruomene?

Su Lietuvos totoriais mus jungia bendra kilmė. Ir Kazanės, ir Krymo, ir Lietuvos totoriai – mūsų širdies dalis. Mūsų bendros šventės, religija. Mūsų šventikai Vilniuje, Kaune padeda atlikti religines apeigas. Su Turkijos pagalba Vilniuje atidarytas Islamo kultūros centras, kuris atlieka informacines ir kultūrines funkcijas, jame taip pat gali susitikti ir aptarti biznio klausimus Lietuvos ir Turkijos verslo atstovai. Vaikai mokosi islamo pagrindų. Tvirti Turkijos ryšiai su Krymu ir Kazane.

Žinia, kad Turkija ne pirmus metus stengiasi įstoti į Europos Sąjungą. Kas sunkina šios problemos sprendimą?

Jau 1959 m. susiformavus Bendrai rinkai, vyko derybos dėl Turkijos įstojimo į ją. 1963 m. Turkija su Europos Sąjunga pasirašė asociacijos sutartį. 1983 m. sutartis buvo atnaujinta, o vėliau – 1987 ir 1994 metais prasidėjo oficialios derybos dėl Turkijos stojimo į Europos Sąjungą.

ES lyderiai, matyt, Turkiją laiko rimtu konkurentu. Turkija – ekonomiškai stipri šalis, joje 80 milijonų gyventojų. Rinkimuose į Europos Sąjungą gautume tiek pat vietų, kiek gauna Vokietija ir būtume rimtu varžovu kitoms šalims. Akivaizdu, kad kai kurios didelės šalys bijo prarasti lyderystę Europos

Sajungoje. Kultūriniu atžvilgiu lemia ir religijų skirtumas. Turkija kuria pasaulietinę visuomenę, 90 procentų jos gyventojų – musulmonai.

Mums svarbu ne įstoti į Europos Sąjungą, o įvesti europinius žmogaus teisių standartus, dalyvauti ES rinkoje. Pvz. Norvegija nėra Europos Sąjungos narė.

Išsiskiriantis Ukrainos pavyzdys, kad ji kol kas nepasiruošusi šlietis prie Europos. Kokia problema?

Pirmiausia, ir tai skausmingiausia, kad Ukrainos liaudis ir Vyriausybė yra skirtingose pusėse. Visuomenė skilo perpus – 50 procentų už suartėjimą su Europa ir 50 procentų – prieš. Viena gyventojų pusė veržiasi į Vakarus, o kita – Rusijos pusėn. Šią problemą turi išspręsti Ukrainos liaudis. Vilniaus Rytų partnerystės viršūnių susitikimo metu, kuris vyko 2013 m. lapkričio mėnesį, aš susitikau su Krymo totorių Medžliso pirmininku Mustafa Džemiliovu. Aptarėme Krymo totorių problemas, Ukrainos asociacijos sutarties su ES pasirašymo kontekste. Turkija palaiko Krymo totorių keliamas problemas susigrąžinant žemes ir nuosavybę. Turkijoje gyvena 5 milijonai Krymo totorių. Per ilgus metus jie integravosi kultūriniai-

Interviu pabaigoje nuotrauka prisiminimui: Adas Jakubauskas, Akin Algan ir Galimas Sitdykovas

me, socialiniame ir ekonominiame Turkijos gyvenime.

Antra, buvęs JAV prezidento patarėjas nacionalinio saugumo klausimais, žinomas politologas Zbignevas Bžezinskis prognozavo Tarybų Sąjungos griūtį. Jo prognozės pasitvirtino. Šiuo metu jis išreiškė įsitikinimą, kad Rusijoje laimės demokratija, nes rusų liaudis pasisako už ją.

Trečia, Ukraina, bendradarbiaudama su Europos Sąjunga pradžioje patirs ekonominių praradimų, tačiau ateityje bus progresas kuriant modernią demokratinę ir industrinę visuomenę, sprendžiant kultūrinius ir žmogaus teisių klausimus.

Ką Jūs patartumėte Lietuvos totoriams sprendžiant jų problemas?

Nuo pat buvimo Lietuvoje pradžios aš bendrauju su Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininku Adu Jakubausku. Esu patenkintas, kad jis stengiasi suvienyti visas totorių bendruomenes į vieningą organizaciją. Jei kultūrinių tarp Lietuvos totorių bendruomenių vadovų, reiktų sėstis prie derybų stalo, spręsti iškilusias problemas atsižvelgiant į bendrus interesus.

Norėtūsi palinkėti, nors suvoki, kad tai labai sunku padaryti, kad vaikai mokytųsi gimtosios kalbos.

Visose šalyse tautinės mažumos turi problemų. Norint jas spręsti reikia dalyvauti politinėje veikloje. Reikia stengtis pakelti savo bendruomenės statusą politikoje, nes Lietuvos totorių indėlis Lietuvos istorijoje ir atgimime yra didžiulis. Tai liudija muziejai, kuriuose parodomas Lietuvos totorių indėlis į valstybės karybą, kultūrą ir mokslą.

Lietuvos totoriai Seime galėtų turėti savo atstovą, išrinktą pagal partijos sąrašą. Jei dabar vykėtų rinkimai ir aš galėčiau balsuoti, pasisakyčiau tik už Adą Jakubauską.

Interviu vyksta Naujųjų metų išvakarėse. Ką Jūs, gerbiamas ambasadoriau, palinkėtumėte laikraščio „Lietuvos totoriai“ skaitytojams?

2014 m. išvakarėse linkiu visiems sveikatos, laimės, sėkmės ir taikos visame pasaulyje.

Dėkoju už pokalbį, gerbiamas ambasadoriau, linkiu Jums sekančiais metais vilčių ir norų išsipildymo.

*Iš rusų kalbos vertė
Rozalija Jakubauskienė*

Mechmetas Avdži: „Islamą – taikos, gėrio ir teisingumo religija“

Kauno mečetės imamas Mechmetas Avdži gimė 1978 m. gegužės 15 d. Mersino mieste. Vedęs, turi sūnų, drauge su šeima gyvena Kaune. Būdamas 9 - 11 metų, besimokydamas musulmoniškoje mokykloje atmintinai išmoko Šv. Koraną. Aukštąjį teologinį išsilavinimą įgijo Islamiškajame universitete Sakarijoje, kurį, gavęs magistro diplomą, baigė 2009 m. Baigęs universitetą dirbo imamu Sakarijoje, Turkijos Religijų departamento siuntimu 2011 m. liepos 5 d. atvyko į Lietuvą, o po metų gavo paskyrimą į Kauno mečetę. Mechmetas bėjus sutiko duoti interviu mūsų laikraščiui. Jis pakankamai gerai įvaldė rusų kalbą.

GALIMAS SITDYKOVAS

– Gerbiamas Mechmetai, kada Jūs suspėjote išmokti kalbėti rusiškai, Lietuvoje, ar dar Tėvynėje?

– Šešerius mėnesius aš mokiausi rusų kalbos kursuose Turkijos sostinėje Ankaroje. Lietuvoje noriu patobulinti savo rusų kalbos žinias.

– Kokie įspūdžiai pas Jus apie Lietuvą? Ką Jūs manote apie lietuvius?

– Pirmiausiai ką pastebėjau, tai – klimatas. Aš pripratau gyventi karštame Turkijos regione, mano gimtasis Mersino miestas yra prie Viduržemio

jūros, ne labai toli nuo garsaus Antaliijos kurorto. Lietuvoje būna šaltoka netgi vasarą, o pas mus ir žiemą galima paplaukioti jūroje. Lietuvos žmonės man patiko, jie yra ramūs, kantrūs. Daugelis žmonių skaito autobusuose, troleibusuose, miesto parkuose. Skaito visokią literatūrą, taip pat laikraščius, žurnalus. Patiko senojo Vilniaus architektūra, Kauno senamiestis. Kaip aš susidariau įspūdį iš pokalbių, daugelis žmonių nepažįsta musulmonų, nežino jų tikėjimo. Informacijos apie Islamą jie semiasi internete, iš televi-

zijos programų, kur daug negatyvaus. Pagrindė tai informacija apie teroro aktus, kovotojus, sukilimus. Islamas – tai taikos, gėrio ir teisingumo religija, o teroristai, kurie prisidengdami Islamu atlieka savo išpuolius, žudo taikius žmones, yra nutolę nuo bet kurios religijos. Aš taip pat atkreipiau dėmesį, kad čia žmonės vartoja daug alkoholinių gėrimų, ypatingai penktadieniais, šeštadieniais ir sekmadieniais. Jaunimas rūko ir geria nuo paauglystės. Ir vietos totoriai, musulmonai taip pat geria įtakojami aplinkinių.

– Kokį įspūdį Jums paliko Lietuvos totoriai?

– Mažai kas iš Lietuvos totorių žino islamą, pamiršo savo religiją, gyvena pagal vietos gyventojų papročius, nors save laiko musulmonais. Jie ateina į mečetę tik du kartus per metus – per Ramadan ir Kurban bairamų šventes, meldžiasi kartu su visais mečetėje, vaišinasi prie bendro stalo, o paskui eina namo, į kavines ir šventes švenčia pagal vietos papročius – su išgertuvėmis. O reikėtų melstis, atsisakyti alkoholio.

– Čia žmonės dirba visą dieną, ir darbo vietoje nėra galimybės laikytis tradicijų, o Turkijoje yra galimybė melstis darbo vietoje?

– Taip. Malda trunka viso labo dešimt minučių. Turkijoje veikia apie 80 tūkstančių mečečių, atidarytų kasdien. Visose mečetėse yra imamai. Lietuvoje veikia muftiatas. Muftijus Romas Jakubauskas baigė Islamo universitetą Beirute. Imamas Ramazanas Krinickis mokėsi Ufoje ir Turkijoje. Turkijoje gavo išsilavinimą Vilniaus krašto Lietuvos totorių bendruomenės pirmininkas Aleksandras Beganskis. Yra vyresniosios kartos žmonių truputį žinančių Islamo religiją, tačiau jų mažai. Romas Jakubauskas kiekvieną penktadienį būna Kauno mečetėje, kur praveda maldas, atvysta švenčių metu. Šiais metais jis po šventinės Kurban Bairam maldos nuvyko į Raižius.

– Beveik pusantrų metų Jūs tarnaujate Kauno mečetėje. Greitai sugrįšite į Vilnių. Kokius įspūdžius Jūs išsivešite į Vilnių?

– Čia, laikinojoje Lietuvos sostinėje, yra mečetė, o Vilniuje – nėra. Kauno mečetė gerai suremontuota, tačiau dar būtina atlikti keletą darbų ją pilnai sutvarkant. Aplink mečetę reikia pastatyti tvorą, šalia pastatyti apsiprausimų patalpą bei automobilių stovėjimo aikštelę.

– Ar mečetėje mokomi Islamo vaikais ir paaugliai?

– Pastaruoju metu – ne. Vaikai neatėina, aš juos mokyčiau su malonumu. Vilniuje yra sekmadieninė mokykla naujame Islamo Kultūros Centre, įsikūrusiame Smolensko g. 19. Tačiau ten taip pat mažai vaikų. Reikia manyti, kad dauguma vaikų, kartu su tėvais išvažiaavo į kitas Europos Sąjungos valstybes.

– Ar mečetėje vyksta paskaitos, diskusijos religijos temomis, Atvirų durų dienos?

– Aš kviečiu žmones pasikalbėti, muftijus bendrauja su žmonėmis, tačiau tai

Imamas Mechmetas Avdži

būna retai. Matomai, Atvirų durų dienas išties reikia organizuoti, kad žmonės gautų daugiau teisingos informacijos apie Islamą. Mečetėje daug religinės literatūros, tame tarpe verstinės, lietuvių ir rusų kalbomis. Kai kada vyksta ekskursijos, šiais metais mečetę aplankė keturios grupės, tačiau to per mažai. Mes galime mečetės svečiams padovanoti knygų apie Islamą.

– Ar mečetėje pakanka vietos tikintiesiems?

– Mečetė buvo apskaičiuota 150 žmonių. Penktadieniais ateina apie 200. Švenčių metu susirenka apie 400 tikinčiųjų musulmonų. Dalis žmonių meldžiasi priešais mečetę, patiesę ant žemės kilimėlius iš mečetės, kai kurie kilimėlius atsineša su savimi.

– Kaip išspręsti šią problemą, statyti naują mečetę?

– Ateityje gali tekti statyti naują mečetę, nes tikinčiųjų Kaune paskutiniuoju metu ženkliai padaugėjo. Daug studentų atvažiaavo iš Turkijos, Arabų kraštų, iš buvusių tarybinių respublikų. Daugelis atvyksta savo biznio reikalais, mečetėje lankosi pabėgėliai.

– Kurban Bairamo šventės metu moterys buvo priverstos melstis ankštame kambaryje pirmame aukšte, o jų vietą balkone užėmė vyrai. Kaip tai galėjo atsitikti?

– Manau, kad tai atsitiko stichiškai. Moterys dar nespėjo užimti balkono, vyrai pasinaudojo tuo ir jame įsikūrė.

Balkonas vyrams gali mažai pagelbėti. Šventės metu dar apie 200 žmonių meldėsi lauke priešais mečetę. Ateityje pasistengsime, kad moterims skirto balkono vyrai neužimtų.

– Ar Jums dirbant imamu Kauno mečetėje buvo atvykę Turkijos atstovai?

– Tris kartus mečetėje lankėsi Turkijos Respublikos ambasadorius Lietuvoje Akin Algan. Jis pasisakė dėl tolimesnio mečetės remonto, Kaune jis taip pat buvo susitikęs su vietos valdžia. Paskutinio apsilankymo metu jis lankėsi pas Kauno miesto merą Andrių Kupčinską. Ambasatoriaus kvietimu mečetėje apsilankė turkų delegacija, kuri teikia paramą totorių bendruomenėms, sprendžiant iškilusias problemas. Šiais metais mečetėje lankėsi Turkijos teisingumo ministras Sadullah Ergin. Futbolo čempionato metu Kaune apsilankė komanda iš Turkijos, prieš rungtynes sportininkai meldėsi mečetėje. Vasarą Kaune futbolo rungtynių metu lankėsi du tūkstančiai sirgalių iš Bosnijos. Jie namazui buvo užsisakę salę viename iš Kauno sporto kompleksų.

– Ką palinkėtumėte naujam mečetės imamui, kuris po mėnesio atvyks iš Turkijos į Jūsų vietą? Ar jau žinoma, kas Jus pakeis?

– Taip, žinoma. Jam 47 metai. Linkiu savo įpėdiniui sveikatos, optimizmo, kad greičiau sau susirastų pagalbininkų, mokytųsi lietuvių kalbos. Rusų kalbą jis truputį žino, prieš dešimt metų dirbo imamu Kirgizijoje. Manau, kad pirmaisiais mėnesiais jam padės muftijus Romas Jakubauskas, buvę studentai, Kauno aukštųjų mokyklų absolventai, kurie čia liko gyventi ir dirbti.

– Dėkoju Jums už pokalbį, linkiu sėkmingai tęsti savo dvasinę misiją Vilniaus Islamo kultūros centre.

*Iš rusų kalbos vertė
Adas Jakubauskas*

Gerbiamieji,
maloniai kviečiame Jus į
Ado Jakubausko kūrybos vakarą,
kuris vyks **gegužės 12 d. 18 val.**
Vilniaus miesto rotušėje
(Didžioji g. 31).

Programoje: A. Jakubausko naujos poezijos knygos pristatymas, Lidijos Koroliovos koncertas bei skulptoriaus Aleksandro Gladkich paroda „F. Šopeno mūzos“.
Lauksime Jūsų!

TARP LIETUVOS ŠVIESUOLIŲ IR ŠILUTIŠKIS MIŠKININKAS, LIETUVOS TOTORIUS STEPAS BAIRAŠAUSKAS

Stepas Bairašauskas, kaip sėkmingai veikiančios įmonės vadovas, yra pelnęs nemažai apdovanojimų. Brangiausi jam yra ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medalis bei 2013 metų birželio 5 dieną įteiktas Aukščiausiojo laipsnio Nusipelnusio aplinkosaugininko ženklas.

Spalio 29 d. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje vyko M.K.Čiurlionio fondo ir Japonijos ambasados Lietuvoje renginys „Šviesuolis 2013“, skirtas pagerbti ir apdovanoti Lietuvai nusipelnusius asmenis. „Šviesuolis“ apdovanojimais buvo įteikti nesavanaudiškai Lietuvai dirbantiems miškininkams – ilgamečiam VĮ Šilutės miškų urėdijos miškų urėdui Stepui Bairašauskui ir buvusiam ilgamečiam VĮ Jonavos miškų urėdijos miškų urėdui Vytautui Daukševičiui. Apdovanoti miškininkai pagerbti ne tik dėl jų asmeninio indėlio atkuriant, įveisiant, saugant bei puoselėjant jų vadovaujamų miškų urėdijų miškus, bet vienas iš pagrindinių kriterijų buvo Jeilio (JAV) universiteto įvertinimas, kad Lietuvos miškai tvarkomi ir saugomi geriausiai pasaulyje.

Renginyje dalyvavo ir nominantus pagerbė nepaprastoji ir įgaliotoji Japonijos ambasadorė Lietuvoje Kazuko Shiraishi bei M.K. Čiurlionio fondo garbės prezidentas Valdemaras Razumas. Šviesuoliams buvo įteiktos specialios taurės dekuotos M.K.Čiurlionio kūrinių motyvais.

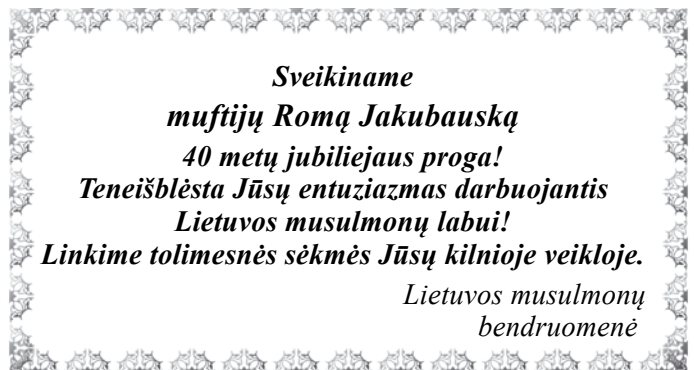
Šis įvykis sukėlė mūsų susidomėjimą apie Stepo Bairašausko gyvenimą ir darbus. S. Bairašauskas gimė 1939 m. rugsėjo 10 d. Alytaus raj. Adomonių km. 1955 metais baigė Butrimonių (Alytaus r.) vidurinėje mokykloje 8 klases, 1959 m. - Vilniaus miškų technikumą, 2006 m. baigė Lietuvos žemės ūkio universiteto Miškų fakultetą. 1959 m. pradėjo dirbti Lekėčių (Šakių r.) girininkijoje girininko padėjėju, 1959 m. - 1962 m. tarnavo armijoje. Nuo 1962 m. – 1980 m. dirbo Šilutės miškų ūkio Kintų girininkijoje girininku, 1980 m. – 1992 m. - Šilutės miško pramonės ūkio vyr. inžinieriumi. Nuo 1992 m. lapkričio 3 d. paskirtas miškų urėdu.

S. Bairašauskas džiaugiasi, kad įmonė ir per sunkmetį sugebėjo išsaugoti visas darbo vietas, o dirbančiųjų pajamos ne kiek nesumažėjo. Įmonė, anot jo, turėjo „juodai dienas“ sukauptą rezervą.

Savo darbu urėdijos darbuotojai paneigia mitus, jog be gai-

lesčio naikinami Lietuvos miškai.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Šilutės rajono miškininkumas siekė 11 proc. visos rajono teritorijos. Dabar šis rodiklis užtelėjo iki 19 proc. Kasmet atsodinami ne tik kirtimų plotai, bet ir pasodinama 20-50 ha naujų miškų. Miškų urėdija pasirūpina, kad miškai sužaliuotų ten, kur žemės ūkiui dirvos yra netinkamos. Šilutės urėdijoje dirba apie 150 žmonių, įmonės apyvarta per metus siekia apie 15,0 mln. litų. Tikimasi, kad 2013 metais pardutos medienos apyvarta padidės 3-4 procentais. Taip yra todėl, kad didėja medienos paklausa ir jos kaina.

Su garbingu jubiliejum muftijų Romą Jakubauską pasveikino Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas Algirdas Butkevičius.

Stepas Bairašauskas su kolega Vytautu Daukševičium

„Šimtmečiui prabėgus“

REGINA MĖČIENĖ, kultūros darbuotoja

Paroda tokiu pavadinimu buvo atidaryta Antano Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejuje š. m. lapkričio 14 d. Ji skirta pristatyti dviejų iškilų, ketvirtajame XX a. dešimtmetyje kūrybiškai brendusių, istorinių pervartų laikotarpiais kūrusių Kauno dailininkų – Ramazano Krinicko ir jo žmonos Natalijos Luščinaitės – Krinickienės kūrybą, taip pažymint jų 110-ąsias gimimo metines.

Natalija Luščinaitė – Krinickienė (1903 – 1998), skulptorė, Juozo Zikaro mokinė, viena iš nedaugelio Lietuvos moterų skulptorių, kūrybinį kelią pradėjusi tarpukario Lietuvoje. Ilgai tylėjusi, bet nenutilusi. Savo rankas, savo gabumus, savąjį išmanymą atidavusi kūrybai. Palikimo palikusi per 40 skulptūrų, iki šiol gyvenančių savo tylųjį gyvenimą ten, kur buvo sukurtos. Jaukiame Žaliakalnio namelyje, pas pačius brangiausius, pas vaikus.

Ramazanas Krinickas (1904-1983), scenografas, grafikas, tapytojas, vienas pirmųjų totorių kilmės dailininkų Lietuvoje, Mstislavo Dobužinskio mokinys, 1930 – 1959 m. dirbęs dailininku Valstybės, Kauno operetės, Kauno valstybiniame muzikinės komedijos, Jaunojo žiūrovo teatruose, sukūręs scenografijas per 20 spektaklių. Daug laiko skyręs tapybai, nuo 1935 m. reguliariai dalyvavęs Kaune ir kituose Lietuvos miestuose rengtose parodose. Palikimo palikęs nemažai scenografijos, tapybos, grafikos darbų, kurių dalį yra įsigiję Lietuvos muziejai.

Vėlyvą rudens popietę į parodos atidarymą gausiai rinkosi meno mylėtojai, garbūs svečiai. Ant sienų iškabinti Ramazano Krinicko paveiksiai, baltos Natalijos Luščinaitės skulptūros suteikė patalpai ypatingą aurą, kurią sustiprino Juozo Naujaliaus muzikos gimnazijos 8-os klasės moksleivių Eglės Gudaitytės ir Vaidos Mikalajūnaitės atliekami Karlo Filipo Emanuelio Bacho duetai fleitom.

Atidarymo renginį vedė Nacionalinio M.K. Čiurlionio dailės muziejaus Juozo Zikaro rinkinių saugotoja Rasa Rubienė. Pristatydama gražią, įdomią parodą muziejininkė pasidžiaugė galimybe prisiliesti prie šių dviejų, nepelnytai primirštų menininkų kūrybos, dėkojo artimiesiems, išsaugojusiems menininkų darbus ir labai daug prisidėjusiems rengiant parodą. „Jeigu menininkai palieka ne tik žymius kūrinius, bet ir savo artimuosius, kurie turi jėgų, laiko ir sveikatos juos priminti, jie niekad nebūna pamiršti. Iš tiesų ši paroda yra šeimos, suglaudusios pečius parengta paroda.“

Nacionalinio M.K. Čiurlionio dailės muziejaus direktorius Osvaldas Daugelis prisiminė metus, kai jis, dar dirbdamas tapybos skyriuje, rengė pomirtinę [1984 m.] R. Krinicko parodą. Pabrėžė, kad laikas kartais savaip sudėlioja akcentus ir šiandien, kai atsirado daugiau galimybių tyrinėti kultūrinį palikimą, apie R. Krinicką žinoma šiek tiek daugiau. N. Luščinaitė - Krinickienė, įėjusi į chrestomatinę knygą „XX amžiaus dailės istorija“ taip pat jau yra įamžinta. Direktoriaus paminėjo, kad šioje bendroje parodoje atsiskleidė ir šeimos istorija, taip pat džiaugėsi, kad paroda

Atidarymo metu. Iš dešinės: kalba K. Čiurlionio dailės muziejaus direktorius Osvaldas Daugelis, Aleksandra Krinickaiė-Orlova, Aleksas Orlovas ir Adas Jakubauskas

surengta Antano Žmuidzinavičiaus, žinomo dailininko ir Kauno meno mokyklos profesoriaus namuose. „Šitas namas atsisimena daug žmonių ir tikrai miela šituose namuose priimti parodą“ – kalbėjo direktorius.

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas dr. Adas Jakubauskas dėkojo, kad paveiksiai yra deramai eksponuojami, kad yra rūpinamasi palikimu. „Lietuva gali didžiulis, kad iš nedidelių bendruomenių kilo dideli menininkai“ – sakė jis.

Menotyrininkė Rūta Marija Purvinaitė įtaigiais žodžiais kalbėjo apie požiūrį į kūrėjus, jų palikimo saugojimą, sakydama, kad egzistenciniai dalykai, kurie galėtų liudyti apie mūsų kultūrą, dėl įvairių priežasčių - patalpų, pinigų stokos, o kartais ir stingant geros valios, tarsi ištirpsta erdvėje. Palikimo saugojimas daugeliu atvejų paliekamas artimiesiems ar likimo valiai. „Scenografija labai trapus menas ir šiandien apie Ramazaną Krinicką, kaip scenografą, galima spręsti tik iš eskizų, nes pačių dekoracijų beveik nėra išlikę“. – sakė menotyrininkė. Ji pažymėjo, kad likimas labai skaudžiai palietė ir R. Krinicko žmoną Nataliją, pasipriešinusią to meto sovietinei ideologijai vieninteliu jai priimanu būdu – iš viso atsisakant kūrybos. Atsisakyti kūrybos vardan savo nuostatų galėtų nedaugelis. Skulptorė ėmėsi vėl dirbti tik prasidedant Lietuvos atgimimui, jau sulaukusi garbingo amžiaus. Rūta Marija Purvinaitė palinkėjo kad šimtmečio sukaktis, šio jubiliejaus paminėjimas ateityje įprasmintų menininkų kūrybinį palikimą konkretesne raiška kokia nors materialia forma - kad bent vienas Natalijos Luščinaitės Krinickienės darbas atsidurtų viešojoje erdvėje, kad visi Ramazano Krinicko darbai būtų surinkti ar bent aprašyti, ir pasiektų ateities kartas.

Duktė Aleksandra Orloviėnė, pasakodama apie palikimo saugojimą, sakė, kad be jos vyro Alekso Orlovo, jai vargu būtų pavykę išlaikyti skulptūras tokias, kokias jas matome šiandien. Jis, dar esant gyvai mamai, padėjo liedinti skulptūras, vėliau labai daug prisidėjo saugant jas nuo sunykimo, buvo pagrindinis visų parodų iniciatorius ir organizatorius.

Orlovų šeima: Andrius, Aleksandra ir Aleksas

Taip pat renginio metu atsiminimais dalijosi menininkų vaikai Andrius Orlovas, marti Aldona Krinickienė.

Parodos atidarymo ceremonijoje dalyvavo ir susirinkusius sveikino Kauno savivaldybės vicemeras Vytautas Vasilenko. Už tėvų palikimo saugojimą, parodų rengimą menininkų dukrai Aleksandrai dėkojo ir Padėkos raštus įteikė Žaliakalnio seniūnas Bronius Girdauskas, Lietuvos dailininkų sąjungos Kauno skyriaus atstovai.

Pasibaigus oficialiajai daliai lankytojai buvo pakviesti apžiūrėti parodą. Joje eksponuojami sūnaus Georgijaus ir dukters Aleksandos kolekcijose, Nacionalinio M.K. Čiurlionio dailės muziejaus fonduose išsaugoti, įvairiais laikotarpiais sukurti R. Krinicko tapybos, grafikos, scenografijos darbai: „Kaunas – Žaliakalnis“ (1931), „Obelis žydi“ (1938),

Atidarymo akimirka

„Oranžerija“ (1946), Dekoracijos eskizas pjesei „Trys muškietininkai“ (1950) „Vakaras“ (1937), „Tyla“ (1961), „Rytas prie ežero“ (1960), „Banga“ (1938), „Valtyš“ (1977) ir kt.

N. Luščinaitės kūrybą reprezentuoja 19 skulptūrų, tarp jų ir ankstyvosios, dar tarpukario metais skulptorę garsinusios: „Kalvis“ (1933), „Jūratė ir Kastytis“ (1936), „Nemuno ir Neris santaka“ (1936), „Sėk, sūneli“ (1937) ir kt.

Pavadinimą parodai, puikiai išreiškiantį jos esmę, pasiūlė menininkų vaikai Andrius Orlovas. Taigi, šimtmečiui prabėgus - kas lieka ir išlieka? Tarsi atsakymas į šį klausimą buvo renginio metu parodytas dokumentinis filmas apie Nataliją Luščinaitę- Krinickienę, kurį žiūrint tiesiog pakeri skulptorės rankos. Jos tarsi lipdo ir lipdo, liečia ir liečia savo kūrinį. Gal saktmės mergaitę, gal viziją ... Ir tarsi sako - išlieka tai, ką išsaugome.

Ekspozicijos dalis

Paroda Kauno pilyje

Šių metų lapkričio 7-30 dienomis Kauno pilyje buvo demonstruojama paroda „Lietuvos totorių indėlis į karybos istoriją“.

Atidarymas įvyko lapkričio 7 d. parodos demonstravimo salėje Kauno pilyje pačiame viršutiniame aukšte. Jo metu Kęstutis Šafranavičius supažindino dalyvius su parodos eksponatais, trumpai papasakojo apie savo vadovaujamo klubo „Generolo Juzefo Bieliako Lietuvos totorių karo istorijos klubas“ veiklą. Kalbėjo Vytauto Didžiojo karo muziejaus direktoriaus pavaduotojas Arvydas Pociūnas, Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas Adas Jakubauskas bei kiti svečiai.

Be parodos eksponatų buvo demonstruojama restauruota karinė apranga ir ginkluotė iš Napoleono laikų (Totorių eskadronas Napoleono armijoje 1812-1813 metais) ir IV Priešakinės sargybos pulko eilinio apranga ir ginkluotė (Abiejų tautų Respublika 1760-1795 metais). Šią aprangą ir ginkluotę demonstravo Kęstutis Šafranavičius ir Danielius Dzenajavičius.

Apsirengę senovinėmis uniformomis bei tų laikų ginkluote totorių karo istorijos klubo nariai dalyvauja daugelyje svarbiausių valstybės renginių. Jau dalyvauta Prezidentės D. Grybauskaitės inauguracijos ceremonijoje, Radvilų palaikų perlaidojimo renginiuose Dubingiuose, Valstybės dienų minėjimuose, Napoleono persikėlimo per Nemuną 200 metų minėjimo ceremonijoje, T. Kosciuškos sukilimo Kauno įvykių atkūrimo ceremonijoje, šio sukilimo lemiamo Kobylkos mūšio prie Varšuvos imitavime ir kituose renginiuose.

Po oficialios dalies susirinkusieji dalyviai apžiūrėjo parodos eksponatus, pasivažiavo šimtalapiu, kava bei arbata.

Buvo atspausdinti parodos lankstinukai lietuvių, lenkų, anglų ir rusų kalbomis. Pateikiame lankstinuko tekstą lietuvių kalba.

LIETUVOS TOTORIŲ INDĖLIS Į KARYBOS ISTORIJĄ

Apie 700 metų – nuo Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino laikų – totoriai kartu su lietuviais, lenkais, baltarusiais, žydais ir kitų tautybių žmonėmis kūrė Lietuvos valstybę.

Totoriai atvyko į LDK iš Aukso Ordos 14–15 amžiuje. Lietuvos totoriai ypač išsiskyrė ir pasižymėjo karyboje. Jie buvo vadinami Rytų kraštų riteriais. Už karo tarnybą totoriai gaudavo žemių, turėjo teisę statyti savo maldos namus – mečetas, priklausė bajorų luomui. Lietuvos totoriai dalyvavo visuose karuose, ginant Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir bendros su lenkais Abiejų tautų respublikos interesus. Didelės sėkmės karo lauke sulaukė totorių–ulonų kavalerija, kuri vėliau tapo ir kitų valstybių kariuomenių dalimis. Totoriai pasižymėjo karyboje, taip pat savo kavalerijos karine taktika. Per laikotarpį nuo XVIII amžiaus apie 50 totorių tapo generolais. Lietuvos totorių atstovai – dauguma karininkai – ir dabar tarnauja Lietuvos Respublikos kariuomenėje, dalyvauja tarptautinėse misijose.

Kauno apskrities totorių bendruomenė renka informaciją apie savo protėvių indėlį į karybos istoriją. Įkurtas Generolo Juzefo Bieliako Lietuvos totorių karo istorijos klubas. Šiam klubui vadovauja Kauno apskrities totorių bendruomenės pirmininkas Kęstutis Zenonas Šafranavičius. Išleista knyga „Lietu-

vos totoriai istorijoje ir kultūroje“ (autoriai – Adas Jakubauskas, Galim Sitdykov, Stanislav Dumin) nuo 1995 m. leidžiamas laikraštis „Lietuvos totoriai“, kuriose daug dėmesio skiriama totorių įnašui į karybos istoriją.

Šioje parodoje pateikiami eksponatai apima 15–21 a. laikotarpį. Šie eksponatai sukaupti iš Lietuvos ir užsienio muziejų. Dalis nuotraukų ir piešinių gauti iš privačių kolekcijų.

Parodoje pristatoma ir Generolo Juzefo Bieliako Lietuvos totorių karo istorijos klubo veikla. Klubas atkūrė LDK priešakinės sargybos 1-ojo ir 4-ojo pulko karininkų ir eilinių uniformas, Lietuvos totorių eskadrono karininko vėliavininko uniformą. Šios uniformos rekonstrukcijos autorė Daina Rinkevičienė. Parodoje pateikiama mažai žinoma informacija apie totorių dalyvavimą Napoleono kariuomenėje. Pateikiami fotomenininko Eugenijaus Strigos užfiksuoti epizodai iš įvairių renginių, vykusių 2008–2012 metais, ir kuriose dalyvavo klubo nariai.

Parodos organizatoriai:

Kauno apskrities totorių bendruomenė,
Generolo Juzefo Bieliako Lietuvos totorių karo istorijos klubas.

Pareikiame parodos plakatą.

„LT“ informacija

LIETUVOS TOTORIŲ INDĖLIS
Į KARYBOS ISTORIJĄ

Paroda Kauno miesto muziejaus skyriuje - Kauno pilyje, 2013 m. lapkričio 7 - 30 d.d.
Atidarymas 2013 m. lapkričio 7 d. (ketvirtadienį) 16 val.

KAUNO PILIS
Pilies g. 17, LT-44275, Kaunas
Tel.: (8 37) 300 672
Darbo laikas: II-V - 10-18 val., VI - 10-17 val.
Parodos autoriai: Kauno apskrities totorių bendruomenė,
Generolo Juzefo Bieliako Lietuvos totorių karo istorijos klubas

«Татары Литвы»

Летувос Тоторяи

День толеранции в Сейме Литовской Республики

АЛЕКСАНДР ГЛАДКИХ, скульптор

15 ноября 2013 года в Сейме состоялась встреча депутата от фракции «Союза Отечества» и «Литовских Христианских Демократов» Паулюса Саугардаса и гимназистов «Старгородской школы», частной школы Марины Межигурской и школы «Менахема». Организатором этой встречи, экскурсии по комплексу зданий Сейма, концерта и выставки был Жильвинас Радавичус - историк, педагог и общественный деятель.

«Толеранция - это неперемное условие развития общества.

За право каждому иметь и открыто высказывать своё мнение я готов отдать свою жизнь».

Вольтер.

К счастью, сегодня общество уже прошло стадию становления демократии, заплатив за это огромную цену - сотни миллионов человеческих жизней. Но и сегодня нельзя забывать, что тенденции к сворачиванию с пути демократического развития остаются. Нам нельзя об этом забывать и на всех уровнях - от межгосударственного до бытового продолжать ежедневную работу, способствующую гармонизации социальных и межнациональных отношений в нашей родной Литве. День толеранции в Сейме Литвы дал возможность гимназистам школ национальных меньшинств не только иметь ознакомительную экскурсию по комплексу зданий Сейма, но и прослушать лекцию «О перспективах развития национальных общин в Литве» (докладчик - политолог, доцент Университета Миколаша Ромериса, руководитель Союза общин татар Литвы Адаас Якубаускас).

Естественным продолжением этой встречи был концерт в зале совещаний. Гимназисты читали стихи на русском и литовском языках, а в музыкальной части концерта дует молодых музыкантов в составе: Рафал Яскевич (саксофон) и Эдмундас Стонкус (аккордеон) исполнили «хиты» нашего времени - танго Астора Пьяццолы и «Опавшие листья» Жана Косма. Ещё одним вектором объединения стала импровизация, к которой присоединились про-

фессиональные музыканты - Аудроне Шарк (скрипка) и Лидия Королёва (синтезатор).

На этой встрече с молодёжью музыка стала ещё одним языком общения. Французский хит «Опавшие листья» преодолел Пространство и Время, закружив в своём вихре музыкантов и слушателей. Шедевры мирового музыкального наследия - «Ave Maria» Шуберга и Баха - Гуно прозвучали в исполнении Аудроне Шарк (скрипка), Витаутаса Ошкениса (флейта) и Юрате Ландсбергите (орган). Эти произведения стали частью нашей ментальности, как и музыка Ф. Шопена. На этой встрече в Сейме впервые была представлена первая часть выставки скульптур из бронзы «Музы Ф. Шопена» (четыре композиции: «Мария Водзинская», «Дельфина Потоцкая», «Жорж Санд» и «Джейн Стирлинг», скульптор Александр Гладких). Отсюда, из Сейма, экспозиция начинает своё турне по музеям и конкурсам пианистов имени Ф. Шопена во всём мире, ибо «шопеновское сообщество» не имеет границ и музыка Ф. Шопена служит мостом, объединяющим народы мира.

Ностальгия по Романтизму во всём мире уже 200 лет не отпускает нас и мы, как зачарованные, внимаем «светлую печаль» Ф. Шопена о том, что наш мир хрупок и несовершенен, при-

зрак Красоты неуловим, а жизнь коротка, как сон... Музыка Ф. Шопена, как лёгкие взмахи крыльев его щедрой души, оставляет нам в ладонях Надежду на то, что ещё не всё потеряно и Красота, как птица Феникс, ещё осенит нас своим присутствием. Музы Ф. Шопена, «как мимолётные виденья», проскользнули в его жизни, оставив не только шорох платьев и аромат духов, но и бесценные сокровища его музыки, послужив стимулом для её создания. В одном из писем Ф. Шопена к Дельфине Потоцкой он писал: «Финделечка! Когда долго не вижу тебя, то ничего достойного Человека и Бога не могу сочинить!»

Фрагменты из произведений Ф. Шопена, посвящённых Марии Водзинской, Дельфине Потоцкой, Жорж Санд и Джейн Стирлинг исполнила пианистка и композитор Лидия Королёва. Она так же исполнила свою песню для фортепиано «Mūsų Lietuva», посвящённую трагическим событиям 13 января 1991 года в Литве. «Тогда все мы с замиранием сердца вслушивались в голоса с улицы и радиостанции из Каунаса... Каждый из нас делал самый важный в жизни выбор», - вспоминала Лидия Королёва.

Сегодня эта музыкальная песня уже стала историей и мы, оглядываясь назад из нашего сегодня в тот сумеречный период, должны констатировать, что тогда и речи не могло быть о толеранции и возможности такой творческой встречи в Сейме, как сегодня! Надо только всегда помнить, что за это заплачена очень большая цена человеческими жизнями... И наш долг перед жертвами той системы неоплатим... Все мы можем сделать, каждый в меру своих возможностей и таланта на своём месте только то, чтобы активная гражданская позиция каждого не позволила свернуть с пути демократии. Организаторы этой встречи в Сейме в День толеранции дали возможность представителям молодёжи национальных меньшинств почувствовать не только общую крышу, но и проявить своё творческое «Я», от которого в скором Будущем будет зависеть развитие нашего общества.

Чрезвычайный и полномочный посол Турецкой Республики в Литовской Республике господин Акын Алган дал интервью газете «Летувос тоторяй»

В начале беседы мы обменялись с господином послом вопросами о здоровье, самочувствии. Господин посол также спросил, кто мой друг. Я ответил, что мой друг – председатель Союза общин татар Литвы д-р Адам Якубаускас, что он вскоре должен прибыть в посольство для участия в нашей беседе.

В дальнейшем интервью проходило по традиционной схеме вопросов и ответов, которые предлагаются нашим читателям к размышлению.

ГАЛИМ СИТДЫКОВ

Господин посол, каковы Ваши впечатления о Литве, климате здешнем?

Страна прекрасная, но климат для нас не самый лучший. Все сотрудники посольства простужены.

С какого времени Вы находитесь на дипломатической службе? В какой стране перед Литвой Вы работали послом Турции?

На дипломатической службе состою с 26 февраля 1976 года. За эти годы я представлял Турцию в восьми странах, в том числе в Греции, Кипре, Франции, Марокко, Бельгии, Швейцарии, Тунисе, в настоящее время – в Литве. Кроме того, работал в Министерстве иностранных дел Турции. В Литву я приехал из Марокко.

Ваши родители тоже дипломаты?

Нет, мои родители не были связаны с дипломатией. Отец был врачом, а мама вела домашнее хозяйство. Однако моя жена Сибел – дипломат, в настоящее время она является послом Турецкой Республики в Сенегале. Дочь наша, 1978 года рождения, не пошла по стопам родителей. Внук, который родился в 2004 г. еще не сделал свой выбор.

Интересно, а почему Ваша дочь не выбрала дипломатию?

Ей не понравилась работа дипломата. Это тяжелая работа, каждые два-три года надо менять страну. Вместе с нами дочь переезжала в другие города и страны. Часто менялись школы, друзья. Ей не понравилась такая жизнь.

А что Вас лично привлекло в такой работе?

Мне такая работа по душе. Я люблю путешествовать, мне доставляет удовольствие посмотреть другие страны, познакомиться с другими культурами. Дипломату приходится встречаться и беседовать с королями, президентами, министрами. Работа связана со многими интересными со-

Посол Турецкой Республики Акын Алган

бытиями мировой политики.

Вы могли бы рассказать о каком-либо интересном случае из своей практики?

По правде говоря, это сложно – вспомнить одно конкретное событие. Иногда дипломаты рассказывают о своем опыте, бывает, что их спрашивают, почему не издадите книгу своих воспоминаний.

А Вы намерены написать книгу воспоминаний?

Знаете ли, работа посла связана с государственными секретами, поэтому я не могу писать о своей дипломатической деятельности. Если написать книгу поверхностно, упуская подробности, она не будет интересной. Я бы лучше написал книгу об отце, о своих родителях.

Интересно, а в каком городе Вы родились?

Я родился 8 июня 1949 года в городе Трабзон, в районе Мачка.

В июне родился Александр Пушкин. Знаю и других поэтов, родившихся в июне. Вы не пишете стихи?

Нет, я не пишу стихов, но люблю красивую поэзию. Мой отец писал, но не согласился издать свою поэзию.

Когда я завершу дипломатическую работу, уйду на пенсию, займусь архивом отца и постараюсь издать книгу его стихотворений.

Мне представляется, что Вы романтик...

Да, я романтик.

Значит, я не ошибся. Однако вернемся в Литву. Когда впервые Вы приехали в нашу страну?

Первый раз я приехал в Литовскую Республику 23 июня 1993 года. В то время я работал в представительстве НАТО в Брюсселе. В Литву приехал в составе делегации НАТО.

Второй раз я побывал в Литве в 2001 году как сотрудник Министерства иностранных дел Турции.

Третий раз я приехал 1 июля 2012 года в качестве посла Турецкой Республики в Литве. Уже нахожусь здесь полтора года и буду работать до выхода на пенсию в середине 2014 года. Это может продлиться до двух-трех месяцев, может быть, до половины года. Еще не ясно.

Расскажите, что удалось сделать за это время?

Во-первых, Литву и Турцию объединяют дружественные отношения, наши государства состоят в НАТО. Турция положительно отнеслась к вступлению Литвы в НАТО, никогда не признавала присоединение Литвы к Советскому Союзу. Турция также стремится к вступлению в Европейский Союз, и нас радует, что литовские политики поддерживают наше стремление.

Если говорить об экономических связях, то они развиваются. Хотя Литва – небольшое государство, однако наши связи достаточно крепкие. Успешно развивается культурное сотрудничество. В Вильнюсском университете действует Центр турецкого языка, также турецкий язык преподается в Университете Эдукологии. Очень радует, что литовские гражд-

дане предпочитают отдых в Анталии, других турецких курортах. Этому способствует и расширение пассажирских авиалиний.

Успешно прошел визит президента Турецкой Республики Абдуллаха Гюля в Литве, в ходе которого состоялись важные встречи и переговоры с президентом Литвы, с премьер-министром. Затрагивались вопросы о вступлении Турции в ЕС. Президент Турции уделил время и для встречи с представителями общин литовских татар.

Если можно, подробнее о связях с татарской общиной Литвы?

С литовскими татарами нас объединяет общее происхождение. И казанские татары, и крымские, и литовские татары – это часть нашего сердца. У нас общие праздники, религия. Наши имамы совершают религиозные обряды в Вильнюсе, Каунасе. При поддержке Турции в Вильнюсе открыт Исламский центр, который представляет интерес и как информационный, культурный центр, там могут встречаться и обсуждать вопросы бизнеса предприниматели Литвы и Турции. Дети обучаются основам ислама.

Крепкие связи у нас с Казанью и Крымом.

Как известно, Турция не первый год стремится к вступлению в ЕС. Какие проблемы затрудняют решение этого вопроса?

Переговоры о вступлении Турции в Общий рынок начались со времени его образования, в 1959 году. Турция подписала договор об ассоциации с ЕС еще в 1963 году. Договор обновлялся в 1983 году, затем еще раз в 1987 и в 1994 году начались официальные переговоры о вступлении Турции в Европейский Союз.

Лидеры ЕС, вероятно, видят в Турции серьезного конкурента. Турция – сильная страна в экономическом отношении, ее население составляет 80 миллионов человек. На выборах в Европарламент мы получили бы столько же мест, сколько получает Германия и стали бы серьезными соперниками для других стран. Очевидно, некоторые большие страны опасаются потерять лидерство в Евросоюзе.

В культурном отношении сказывается различие в религиях. Турция строит светское государство, но 90 процентов населения – мусульмане.

Для нас важнее всего не членство в ЕС, а также принятие европейских

стандартов в области прав человека, в развитии рыночных отношений. Норвегия, например, не согласилась вступить в ЕС.

На этом фоне выделяется как аномалия пример Украины, которая, как оказалось, пока не готова сблизиться с Европой. В чем тут проблема?

Во-первых, и это особенно болезненно, украинский народ и правительство разделились на две половины, 50 на 50 процентов. Одна часть населения стремится к Западу, а другая – к России. Всю эту проблему должен решить сам украинский народ. Во время саммита, посвященного восточному партнерству, в конце ноября в Вильнюсе я принял председателя Крымскотатарского меджлиса Мустафу Джемилева. Мы обсудили их проблемы в контексте подписания Украиной договора об ассоциации с ЕС. Турция поддерживает стремление крымскотатарского народа к решению насущных проблем, возврата земли и собственности. В Турции проживает пять миллионов крымских татар. За длительное время они интегрировались в культурную, социальную, экономическую жизнь Турции.

Во-вторых, бывший советник президента США по национальной безопасности известный политолог Збигнев Бжезинский предполагал разрушение Советского Союза. Его прогноз оправдался. В настоящее время он высказывает убеждение в том, что в будущем в России победит демократия, потому что русский народ тоже за демократию.

В-третьих, Украина, сотрудничая с ЕС, вначале понесет экономические потери, но они обернутся в будущем прогрессом в создании модернизированного демократического, индустриального общества, в решении культурных вопросов и прав человека.

Что бы Вы посоветовали литовским татарам в решении их проблем?

С первых дней пребывания в Литве я общаюсь с председателем Союза общин татар Литвы Адасом Якубаускасом. Я рад тому, что он стремится объединить все татарские общины в одной организации. Если возникают разногласия между отдельными руководителями общин, надо садиться за стол переговоров и обсуждать

их, решать проблемы с учетом общих интересов.

Хотелось бы пожелать, понимая насколько это трудно, чтобы дети учились родному языку.

В любой стране национальные меньшинства имеют проблемы, но для их решения необходимо участие в политической деятельности. Надо добиваться поднятия своего статуса в политике, потому что вклад литовских татар в историю Литвы и ее возрождение огромен. Об этом свидетельствуют музеи, в которых есть стенды о вкладе литовских татар в военное искусство, в культуру, науку Литвы.

Очень важное место для поднятия престижа татар занимает книга «Литовские татары в истории и культуре».

Литовские татары могли бы иметь в Сейме Литвы своего представителя, избранного по списку политической партии. Он должен занимать в списке такое место, которое гарантировало бы его избрание в Сейм. Если бы сейчас были выборы, и я бы мог в них участвовать, я бы голосовал только за Адаса Якубаускаса.

Наше интервью проходит накануне Нового года. Что бы Вы, господин посол, пожелали читателям газеты «Летувос тоторай» в эти предновогодние дни?

В связи с наступающим Новым 2014 годом я желаю всем здоровья, счастья, успехов и мира во всем мире.

Благодарю за беседу, господин посол, и желаю Вам исполнения Ваших надежд и желаний в предстоящем году.

Уважаемые друзья,
приглашаем Вас на презентацию поэтического сборника **Адаса Якубаускаса** «Аккорды фуги Бытия», концерт Лидии Королевой и выставку скульптора Александра Гладких «Музы Ф. Шопена». Мероприятие состоится **12 мая 2014 г.** в Вильнюсской Ратуше (ул. Диджей 31). Начало в 18 часов.
Ждем Вас!

МУСТАФА МУРЗА ДАВИДОВИЧ

СЕЙТ-ЯГЪЯ КАЗАКОВ

Рост национального самосознания, идеи культурного возрождения нации и становление народного просвещения, в конце XIX века сплотили вокруг выдающегося общественного деятеля мусульманского мира Исмаила Гаспринского немало ярких личностей и талантливых управленцев, которые, в первую очередь, были патриотами Крыма и снискали славу в памяти народа. Среди этой плеяды гордости нации и близкий друг Исмаил-бея Мустафа Мурза Давидович. После его смерти, 21 декабря 1914 года, газета «Русская Ривьера» напечатала некролог, в котором были такие слова: «...пользовался уважением и слыл человеком широкой инициативы». Эти скупые строки очень точно характеризуют деятельность городского головы Алушты, который своими управленческими решениями смог превратить небольшую деревушку в курортный город.

РОДОСЛОВНАЯ

Желая приобщить сына к светскому обществу, поручик М.Гаспринский (в то время переводчик графа М.С.Воронцова) в 1863 году определяет своего сына Исмаила сначала в Кадетский корпус, а затем во 2-ю Московскую военную гимназию, где он и воспитывался до лета 1867 года. Не дав сыну окончить гимназию, отец забирает сына, по причине, которая определена в приказе начальника военно-учебных заведений, как прекращение обучения «по домашним обстоятельствам». На самом же деле оказалось, что военная карьера не была призванием подростка, его, гуманитария по природе мировосприятия, больше интересовали русский и французский языки, литература, география и история. Эти же увлечения были предметом интереса его друга и одноклассника Мустафы Давидовича, общение с которым в русскоязычном обществе было неизбежным в тех условиях. Мальчишеская привязанность друг к другу со временем переросла в крепкую дружбу, и именно в те годы, два подростка поняли, что их объединяет и, определив приоритеты жизненных позиций, пронесли эти идеи через всю свою жизнь.

В фундаментальном исследовании Станислава Дзядулевича «Herbarz

Семья Мустафы Давидовича

Rodzin Tatarskich W Polsce» («Гербовик родов татарских в Польше»), изданном в 1929 году в городе Вильно приводятся сведения о более 600 родах, в том числе отдельно и о «татарских родах, до сих пор оставшихся мусульманскими». Среди прочих родов есть сведения и о Давидовичах, предках Мустафы, от которых ему достался в наследство дворянский титул Мурзы. После раздела Речи Посполитой и присоединения её восточных земель к Российской империи титул этот был сохранен и считался достоинством наиболее знатных родов.

История рода весьма интересна. Когда во второй половине 15 века князья Давидовичи появились в Польше, они носили фамилию Хан Мансур, т.е. происходили от татарского хана Мансура. Их предок Давуд от короля Казимира Ягеллона «около 1480 года получил земли в округе Лиды. Позже его владения были названы «Давидовичи». Его сын Мустафа, внук Адам,

правнуки Абдурахман и Султан, их дети и внуки упомянуты в «Татарском Государственном Документе» от 1631 года, как «собственники владения Давидовичи и меньших владений в Солобунце и Немце». Многие представители рода в разное время сражались за могущество и свободу Польши и увековечили свои имена в польской истории. Так, Роман Давидович героически сражался и «был убит в битве под Язловичем в 1684 году». Он упоминается в произведении поэта и писателя 19 века Сирокомли. Шабан (Самуэль), внук Абдуллы Давидовича, владельца части имения Сорок Татар, в 1773 служил в авангарде Литовского войска и был знаменосцем татарской хоругви, что для татар испокон века было предметом огромной гордости и чести всего рода. Также эту почетную должность в свое время занимали и сыновья Шабана: в 1792 году - Александр, в 1790 - Элиас, в 1788 году - еще один представитель этой семьи Ян, а 1791 году и Якуб Давидовичи.

Следует также сказать о том, что почти все мужчины – представители прославленного рода, в последствии служили в Польской, Литовской, а затем и в Русской армиях. Внук вышеупомянутого Шабана Давидовича, названный в его честь, в 1819 году, первым подтверждает «свое благородное происхождение перед властями Вильно», города, который в то время принадлежал Российской империи. Нельзя не упомянуть и еще одного ярко представителя этой династии, сына сестры Шабана Давидовича, Эльжбеты Бахматович, Селима, который погиб во время Французско-Прусской войны 1871 года. Он был другом будущего Нобелевского лауреата, писателя Генриха Сенкевича, который в свое время посвятил другу рассказы «Селим-Мирза» и «Ханя».

Таким образом, мы приблизились к историческому периоду, в котором жил и герой данной публикации. Это повествование следует начать с Якуба, сына Шабана, владельца имения Сорок Татар, а затем Савоше-Полуже. У него было два сына – Александр и Тамерлан. Александр был женат на представительнице не менее благородного татарского рода Михайловских, и у них тоже было двое сыновей, Стефан и Якуб. При рождении, как было заведено в роду, Стефан получил и мусульманское имя Мустафа. Точно неизвестно, с какого возраста он стал именовать себя Мустафой, но можно предположить, что после его встречи с Исмаилом Гаспринским и знакомством с историей и культурой крымских татар, его больше никто не называл Стефаном. О судьбе брата Якуба мы знаем то, что он был генерал-лейтенантом в Русской Армии и армейским адвокатом. Оба брата были представителями пятнадцатого поколения рода Давидовичей.

Из родословной, составленной правнучкой Мустафы Мурзы Давидовича, Мерьем Розенбаум (Халилевой), которая ныне проживает в Мексике, нам стало известно, что в основе герба рода Давидовичей был изображен лук и три стрелы, встречающиеся и на гербах других польских родов и символизирующие принадлежность к воинскому сословию. По свидетельству родственников известно, что Мустафа Мурза Давидович родился в 1851 году в Варшаве, по другим же источникам это место может быть определено как имение его отца Савоше-Полуже.

Семья была зажиточной и могла позволить детям получить элитное образование. По старой традиции, о которой упоминалось выше, сыновей старались определить в военные учебные заведения. Так Мустафа оказался в Москве, познакомился с Исмаилом Гаспринским и, благодаря ему, узнал о далекой родине своих предков то, что до этого не мог ему рассказать ни один сородич. С этого самого момента его детские впечатления перерастают в мечту о Крыме, и два друга решаются на отчаянные и, наверное, свои первые взрослые поступки.

К ИСТОКАМ

Взволнованные событиями на острове Крит (восстание греков против турок), летом 1867 года они вместе принимают решение покинуть учебное заведение и пешком отправиться в путешествие по Волге и Дону до Одессы. По дороге пришлось пройти много испытаний, в том числе подрабатывать грузчиками в портах для пропитания. Прибыв в Одессу, они строят планы морем отправиться в Константинополь и далее на остров Крит, однако отсутствие паспортов и юный возраст путешественников не позволяет сделать этого. Тогда они отправляются в Крым, чтобы свои мечты воплотить в жизнь. Этот жизненный опыт утвердил подростков в мысли о необходимости изучения русского языка и пользы светского образования для просвещения мусульман.

Для Мустафы Давидовича это была первая встреча с Крымом. Пройдя Перекоп, в маленькой мечети, первой на пути крымскотатарской деревни, они вместе с Исмаилом совершили намаз и благодарили Всевышнего за дарованное счастье возвращения к истокам. Прибыв в Бахчисарай, подростки некоторое время посещают занятия в Зынджирлы медресе, где Мустафа получает религиозное образование, а позже, в 1870 году вместе с Исмаилом сдает экзамен в Симферопольской мужской гимназии и получает право преподавать русский язык в городских начальных учебных заведениях. С этого времени Мустафа Давидович прощается с гостеприимной семьей Исмаила Гаспринского и отправляется на Южный берег Крыма.

Свою педагогическую деятельность он начинает в маленькой приморской деревушке Алуште, которая пленила его провинциальными устоями и красотой природы. Городское обще-

ство приняло молодого педагога недружелюбно. Ортодоксальная жизнь мусульманской общины Алушты не воспринимала новые веяния в образовании и не признавала никаких светских школ. Единственным учебным заведением для детей крымских татар Алушты было мектебе (школа) при Ашагы Джами (Нижней мечети), при этом девочки не могли посещать её. Настороженные взгляды со стороны местной элиты были обусловлены происхождением Мустафы Мурзы Давидовича. Во-первых, в Алуште мурз до этого не было (это было обусловлено сложным этногенезом южнобережных крымских татар) и местные богатеи (баи) весьма скептически относились к титулам такого рода, и второе обстоятельство – неверие в его приверженность мусульманским ценностям, которые алуштинцы ревностно сохраняли в обычаях и традициях. Ситуация разрешилась только тогда, когда общество смогло ближе познакомиться с его благочестивыми делами и отношением к жизни. Немаловажную роль сыграла и исключительная порядочность Мустафы Давидовича, которая проявлялась в бескорыстной помощи всем, кому она была нужна, несмотря на сословные условности. Для всех было открытием и то, что молодой человек со светским образованием досконально знал священную книгу мусульман – Коран, и даже умел толковать его суры. Это и сблизило его с имамом Алушты Аджи Сеттаром Эфенди, который согласился в 1880 году выдать за него замуж свою дочь Шахсне.

По рассказам родственников история этого брака весьма показательна в отношении традиционных сословных противоречий. По приезду в Алушту молодой человек снимает комнату в доме молодой женщины, воспитывающей двоих малолетних детей. Её красота, кроткий нрав, чистоплотность и трудолюбие сразу привлекли внимание Мустафы, и, чтобы не было кривотолков в сельской общине, через небольшой промежуток времени он предложил ей выйти за него замуж. Она не могла дать ему своего согласия в виду своей зависимости от семьи. Тогда Мустафа – дипломат по призванию – решается на разговор с отцом и братьями Шахсне, а затем объявляет о решении своим родственникам в Польше. С обеих сторон реак-

ция была негативной: родня невесты не хотела родниться с «липка» (так называли в Крыму литовских татар), а аристократы-родственники жениха объявили, что никогда не признают безграмотную простолюдинку. Несмотря на незавидное положение, Мустафа продолжает настаивать на своем и добивается руки возлюбленной. Этот брак был не только счастливым для молодых, но и привнес много положительного в жизнь крымскотатарского общества самой Алушты.

От этого брака родилось шестеро детей. Двое из них, Мерьем и Якуб, появились на свет в Алуште, остальные – Сеттар, Разие, Зоре и Мерзие родились в Бахчисарае. Переезд из Алушты был обусловлен приглашением Исмаила Гаспринского, к тому времени получившему пост головы городского управления Бахчисарая. События последующих лет жизни и деятельности Мустафы Давидовича невозможно рассматривать без изменений, происходивших в жизни его близкого друга и соратника. Он всегда морально и материально поддерживал все идеи Исмаила Гаспринского и старался претворить их в жизнь.

По различным источникам извест-

но, что на некоторое время дороги друзей разошлись. В этот период Исмаил Гаспринский учительствует в Зынджырлы Медресе и проводит общественную деятельность в Бахчисарае. Четыре года упорного самоутверждения приносят Исмаилу Гаспринскому не только уважение в обществе, но и открывают глаза на действительность, в которой коренной народ Крыма не имеет возможности иметь элементарное образование на родном языке, застывшем в средневековье и практически не имеет письменности. Понимая необходимость самосовершенствования, он принимает решение продолжить образование в Европе, для чего изучает французский язык. Начиная с 1871 года, он путешествует по городам Европы, а остановившись в Париже, совершенствует свой французский, посещает школу восточных языков, работает переводчиком в агентстве «Ашет» и секретарем у русского писателя И.С.Тургенева, познавая азы литературного искусства. Через три года он едет в Турцию, надеясь вступить в офицерскую школу, но российские дипломаты, пристально следящие за молодым человеком с передовыми взглядами, мешают этим

планам сбыться. В те же годы он начинает заниматься журналистикой, печатая материалы в русских изданиях Москвы, Петербурга и Одессы о жизни в Турции и восточных странах.

В 1875 году он возвращается в Крым и весь отдается общественной работе. По Городовому положению 1870 года, в марте 1878 года Исмаил-Бей участвует в выборах и становится гласным (депутатом) Бахчисарайской городской думы. В ноябре того же года он становится заместителем городского головы и уже в феврале следующего года возглавляет городское управление, находясь на этом посту до самого 1884 года. За эти годы состав местного выборного органа на половину состоял из граждан нехристианского вероисповедания, что в условиях мусульманского большинства было важным фактором стабильности. Эти и другие достижения Гаспринского в управлении городской думой были хорошим фундаментом для дальнейшей работы, которую он мог доверить лишь самому близкому человеку. Таким человеком был и оставался Мустафа Мурза Давидович.

(Продолжение в следующем номере)

Мехмет Авжи:

«Ислам – это религия мира, добра и справедливости»

ГАЛИМ СИТДЫКОВ

Имам Каунасской мечети Мехмет Авжи родился 15 мая 1978 г. в городе Мерсине. Женат, имеет сына, вместе с семьей живет в Каунасе. В возрасте 9-11 лет, обучаясь в мусульманской школе, наизусть выучил Коран. Высшее мусульманское образование получил в Исламском университете в г. Сакарья, которое окончил с дипломом магистра в 2009 г. После выпуска из университета работал имамом мечети в том же городе. По просьбе Турецкого посольства в Литве Мехмет получил направление в Вильнюс. 5 июля 2011 г. он прибыл в Литву, а через год получил назначение в Каунасскую мечеть. Вскоре он завершает свою миссию в Каунасской мечети. Мехмет согласился дать интервью нашей газете. Он говорит

достаточно свободно по-русски.

- Уважаемый Мехмет, когда Вы успели изучить русский язык, в Литве? Или еще на родине?

- В течение шести месяцев я изучал русский язык на курсах в столице Турции в Анкаре. В Литве продолжаю совершенствовать свое знание русского языка.

- Каковы впечатления произвела на Вас Литва за это время? Какое представление сложилось о литовцах?

- Первое – климат. Я привык жить в жарком регионе Турции, мой родной город Мерсин находится на берегу Средиземного моря, не очень далеко от знаменитой курортной Анталии. В Литве бывает прохладная погода даже летом, а у нас и зимой можно поплавать в море. Понравились мне люди в Литве, спокойные, терпеливые. Мно-

гие люди читают даже в троллейбусах, автобусах, в городских парках. Читают разную литературу, газеты, журналы. Понравилась архитектура старого города Вильнюса, Каунаса, толстые стены зданий. Как я понял из разговоров, большинство людей не знают мусульман. Информацию об исламе они получают больше всего из телевидения, интернета, где много негатива. В основном это информация о терактах, боевиках, восстаниях. Ислам – это религия мира, добра и справедливости, а террористы, которые под прикрытием ислама совершают убийства мирных людей, далеки от любой религии. И еще я обратил внимание, что здесь люди много пьют спиртных напитков, особенно в пятницу, субботу, воскресенье. Молодежь пьет и курит с подросткового возраста. И местные татары, мусульмане тоже пьют, поддаются окружающей жизни.

- Какое впечатление произвели литовские татары?

- Мало кто из литовских татар знает ислам, забыли свою религию, живут по обычаям местных людей, хотя считают себя мусульманами. Они приходят в мечеть только два раза в год – на Рамадан-Байрам и Курбан-Байрам, молятся вместе со всеми мусульманами в мечети, угощаются у общего стола, а потом идут домой, в кафе и отмечают праздник по местным правилам – с выпивкой. А надо бы молиться пять раз в день, отказаться от алкоголя.

- Здесь люди работают в течение дня, и на рабочем месте нет возможности соблюдать это правило. А в Турции есть возможность молиться пять раз в день на рабочем месте?

- Да. Молитва занимает всего десять минут. В Турции около 80 тысяч мечетей, открытых каждый день. Во всех мечетях есть имамы. В Литве есть муфтият. Муфтий Ромас Якубаускас закончил Исламский университет в Бейруте. Имам Рамазан Криницкис учился в Уфе и в Турции. В Турции получил высшее образование председатель Общины Вильнюсского края Александрас Беганкис. Есть люди немного знающие ислам среди старшего поколения, но их мало. Ромас Якубаускас регулярно по пятницам приезжает в Каунасскую мечеть и проводит намазы, бывает на праздниках. В этом году после Курбан-Байрама в Каунасе он поехал в Райжай.

- Почти полтора года Вы служите в Каунасской мечети. Скоро придется вернуться в Вильнюс. Какие впечатления увезете о Каунасе?

- Здесь, во временной столице Литвы, есть мечеть, а в Вильнюсе – нет. Мечеть отремонтирована хорошо, предстоит еще сделать некоторые работы по её благоустройству. Надо построить ограду вокруг мечети, построить рядом здание для обмывания перед намазом, построить стоянку для автомашин.

- Обучаются ли исламу в мечети дети, подростки?

- В настоящее время нет. Дети не приходят, я бы их учил с удовольствием. В Вильнюсе есть воскресная школа в новом Исламском центре на улице Смоленско, 19. Однако там тоже детей мало. Очевидно, многие дети выехали вместе с родителями в страны Евросоюза.

- Проводятся ли в мечети лекции, беседы по вопросам религии? Дни открытых дверей?

- Я приглашаю людей на беседы, муфтий выступал перед людьми, но это было редко. Видимо, Дни открытых дверей надо проводить, чтобы люди получали больше информации об исламе. В мечети много религиозной литературы, в том числе переводной, на литовском и русском языках. Иногда приходят экскурсии, в этом году мечеть посетили четыре группы, но это мало. Мы можем гостям мечети дарить книги об исламе.

- Достаточно ли помещения в мечети для всех верующих?

- Мечеть рассчитана примерно на 150 человек. По пятницам приходят около 200. В праздники приходят около 400 мусульман. Большая часть верующих молится перед мечетью, расстилают на землю коврики, которые есть в мечети, а некоторые приносят с собой.

- Как эту проблему решить? Строить новую мечеть?

- В будущем придется строить новую мечеть. В последние годы число мусульман в Каунасе увеличилось в несколько раз. Много студентов приехало из Турции, Арабских стран, из республик бывшего Союза, а многие приезжают по делам своего бизнеса, прибывают беженцы.

- На празднике Курбан-Байрам в октябре женщины были вынужде-

ны молиться в тесной комнате на первом этаже, а их место на балконе заняли мужчины. Как могло такое произойти?

- Думаю, что это произошло стихийно. Женщины еще не успели занять балкон, мужчины воспользовались этим и разместились там. Балкон всё равно проблему мужчин не решает. Еще около 200 человек молились перед мечетью. В будущем постараемся, чтобы балкон, предусмотренный в мечети для женщин, мужчины не занимали.

- Во время Вашей работы в Каунасской мечети к Вам приезжали представители Турции?

- Трижды посетил мечеть за это время посол Турции в Литве Акын Алган. Он выражал свои пожелания по вопросам ремонта мечети, отношениям с местной властью, в свой последний приезд он встречался и беседовал с мэром Каунаса Андриусом Купчинкасасом. По приглашению посла Турции мечеть посетила делегация из Турции, которая оказывает помощь татарским общинам, мусульманским организациям в решении их проблем, строительству школ, мечетей. Посетил Каунасскую мечеть в этом году министр юстиции Турции Садуллах Эргин.

- Во время футбольного турнира в Каунасе приезжала футбольная команда Турции и молилась перед магчем в мечети. Летом во время чемпионата Европы по футболу из Боснии приехали две тысячи болельщиков-мусульман. Они заказали себе для намаза зал в Каунасском спортивном комплексе.

- Что пожелаете новому имаму мечети, который приедет примерно через месяц из Турции? Известно ли, кто приедет на замену?

- Да, известно. Ему 47 лет. Желаю ему здоровья, оптимизма, чтобы быстрее нашел себе помощников, изучал литовский язык. Русский язык он уже немного знает, десять лет назад работал имамом в Кыргызстане. Думаю, что в первое время ему помогут муфтий Ромас Якубаускас, активные студенты, выпускники каунасских университетов, которые остались здесь жить и работать.

- Благодарю Вас за беседу и желаю успешно продолжить свою духовную миссию в Вильнюсском исламском центре.

Клуб вильнюских сеньоров действует уже почти 10-летие

Союзом общин литовских татар учрежден и уже почти десятилетие успешно действует Клуб Сеньоров при Вильнюсском Доме Национальных Общин. Наши почтенные сеньоры, проживающие в Вильнюсе и его окрестностях, раз в месяц собираются в дом на улице Раугиклос 25, и вместе проводят досуг, поздравляют друг друга с юбилеями, днями рождений, общаются при праздничном убранном столе.

Частые гости Клуба Сеньоров – разные творческие коллективы, поэты, певцы, музыканты. Клубом руководят уважаемые Тамара Александрович и Тамара Радкевич. Союз общин литовских татар по возможности спонсирует деятельность Клуба Сеньоров. Член клуба из Григишкес, всем хорошо известный Александр Мелех, обещает создать хор, для этого он проводит прослушивания наших уважаемых сеньоров. Надеемся, что близок тот день, когда хор Клуба Сеньоров порадует нас своим пением на разных мероприятиях, организованных Сою-

зом общин литовских татар. Желающих участвовать в деятельности Клуба Сеньоров при Вильнюсском Доме Национальных Общин и проводить время среди своих соотесествинников, просим обращаться к руководителю клуба, уважаемой Тамаре Алек-

сандрович по тел.: 8 680 87924. Ближайшее собрание Клуба – 21 февраля 2014 г. в 14 часов.

На снимке: члены Клуба Сеньоров. Фото: Галима Ситдыкова. Информация «ЛТ»

ОБРАЩЕНИЕ

На отчетно-выборном собрании Союза общин литовских татар, которое состоялось в Вильнюсе 25 мая 2013 г., председателям Сорок Татарской и Немжанской татарских общин Фатиме Буйновской и Таиру Кузнецову было вручено Обращение Союза общин литовских татар о сплочении в единую организацию.

Только в единстве наше будущее! Поэтому членов татарских общин Сорок Татар и Немжиса просим на всеобщих собраниях обсудить Обращение Союза общин литовских татар о единении и принять так нужное для всех литовских татар решение.

Обращение подписали председатель Союза общин литовских татар доц. д-р Адам Якубаускас, члены Союза общин Алий Александрович, Мотейус Якубаускас, Кестутис Шафранавичюс, Иполитас Макулавичюс.

Союз общин литовских татар

Дорогие друзья!

Приглашаем Вас 22 марта 2014 года в 13 часов принять участие в праздновании Международного дня «Навруз» - праздника Весны, обновления Земли и возрождения Жизни! Праздник состоится по адресу: ул. Паменкалнė 13, Дом Офицеров Вильнюсского гарнизона.

Праздник «Навруз» имеет глубокие исторические корни, проводится в день весеннего равноденствия, знаменует приход весны и отмечается у многих тюркских народов как начало Нового года.

В программу праздника входит творческий концерт самодеятельности, танцы и конкурс на самый красивый детский рисунок.

Было бы очень приятно, если бы Вы смогли принести свои кулинарные изделия для праздничного стола.

Д-р. доц. Адам Якубаускас,
председатель Союза Общин татар Литвы
тел.: 8 682 72328, e-mail: jakubauskas@gmail.com

Альмира Тракшелене,
руководитель Фольклорного ансамбля «Илсу».
тел. 8 699 57602, e-mail: a.trakseliene@gmail.com

Мария Мейшутович,
председатель молодежной организации «Дуслык»,
тел. 8 604 80823, e-mail: meisutovishm@gmail.com

"Tatarzy litewscy"

Litewy i Tatarzy

Międzynarodowy Dzień Tolerancji w litewskim Sejmie

RYSZARD ROTKIEWICZ

16 listopada jest Międzynarodowym Dniem Tolerancji. W związku ze świętem uczniowie trzech wileńskich szkół w Sejmie RL zostali zaproszeni na koncert oraz wycieczkę po Parlamencie.

„Miło mi jest gościć was w sali naszej frakcji. W Sejmie nie tylko przyjmują się ustawy, ale też odbywają się konferencje, różnego rodzaju imprezy kulturalne. Uważam, że z każdym dniem Sejm staje się coraz bardziej otwarty dla społeczności, czego przykładem jest dzisiejszy koncert“ - przywitał wszystkich Paulius Saudargas z partii Związek Ojczyzny-Litewscy Chrześcijańscy Demokraci.

W koncercie wzięli udział artyści różnych narodowości. Na flecie grał Vytautas Oškinis, Ave Maria wykonały Jūratė Landsbergytė (organy) i Audronė Sharp (skrzypce), która obecnie mieszka w Kanadzie, na saksofonie zagrał Polak Rafał Jackiewicz w duecie z akordeonistą Edmundasem Stonkusem, po wycieczce po Sejmie wystąpiła Lidija Koroliowa, kompozytor i pianistka, która wywodzi się z rosyjskiego szlacheckiego rodu Serebrenikowych (zdobywczyni lauru międzynarodowego konkursu kompozytorów we Francji w mieście

Tur). Mąż artystki, Aleksandr Gładkich, rzeźbiarz i dramaturg, zaprezentował pierwszą część wystawę rzeźb „Muzy Fryderyka Chopina”. Wystawa zostanie zaprezentowana w każdym muzeum Fryderyka Chopina na całym świecie. Muzykanci wykonywali utwory różnych narodowości: ukraińskie, polskie, litewskie, rosyjskie.

„Nie możemy poddawać się stereotypom, poddawać się podżegaczom do nienawiści narodowej. Przed imprezą byłem uprzedzony nie organizować nic z Polakami, ale nie przestraszyłem się. Moja rodzina jest wielokulturowa, która zgodnie ze sobą żyje, wspólnie organizuje różne przedsięwzięcia, która jest wspaniałym przykładem, że ludzie różnych narodowości mogą żyć w zgodzie. Musimy tworzyć zdrowe społeczeństwo bez nienawiści narodowej. Ludzie są stworzeni do zgody, a nie do nienawiści” - powiedział Žilvinas Radavičius, działacz społeczny i organizator imprezy.

„Zawsze z przyjemnością biorę udział w podobnych imprezach. Ważnym jest, aby młode pokolenie było odpowiednio wychowywane. Litwa wielokulturowym państwem, na Litwie mieszka 16,4 proc. osób narodowości nielitew-

skiej, mieszka około 130 mniejszości narodowych. Chciałbym życzyć młodzieży być aktywnymi obywatelami swego państwa, nie zapominać o tolerancji, mieć w sercu miłość do Litwy i zrozumienie, że Litwa jest domem innych narodów” - powiedział dr Adas Jakubauskas, przewodniczący Związku Wspólnot Litewskich Tatarów.

Jednym z pięknych akcentów wydarzył się podczas występu Rafała Jackiewicza i Edmundasa Stonkusa. W trakcie wykonywanego utworu do duetu spontanicznie dołączyły Lidija Koroliowa i Audronė Sharp, na co publiczność zareagowała burzliwymi oklaskami,

W imprezie wzięli udział uczniowie Wileńskiej Szkoły Średniej na Starówce z nauczycielem Žilvinasem Radavičiusem, Prywatnego Gimnazjum Mariny Mižigurskiej z dyrektorką Romualdą Jefremową oraz Szkoły „Menachemo namai” z nauczycielką Grażyną Montrimienė.

Pomysłodawca i organizator imprezy - Žilvinas Radavičius, patronat objął poseł na Sejm Paulius Saudargas.

<http://pl.delfi.lt/aktualia/litwa/miedzynarodowy-dzien-tolerancji-w-litewskim-sejmie.d?id=63299748#ixzz2kpgVzK3O>

Zgodnie z rozporządzeniem Premiera Republiki Litewskiej Algirdasa Butkevičiusa, przewodniczący Związku wspólnot Tatarów litewskich, doktor nauk humanistycznych, docent Uniwersytetu Michała Romera Adas Jakubauskas został mianowany na stanowisko doradcy społecznego Premiera do spraw mniejszości narodowych. Swe obowiązki Adas Jakubauskas rozpoczął pełnić w sierpniu 2013 r.

Informacja «LT»

24 sierpnia 2013 r. na Święcianskim mizazie odbył się coroczny zjazd Tatarów litewskich, w którym wzięło udział około 150 osób. Zgodnie z tradycją naszego narodu na zjazdach w Święcianach uczestniczą nasi rodacy, których krewni są pochowani na miejscowym cmentarzu. W tegorocznym zjeździe uczestniczyli nasi rodacy z Wilna, Sorok Tatar, Niemiezu, a także gości z Białorusi i Łotwy. Zjazd został zorganizowany przez przewodniczącą tatarskiej wspólnoty w Święcianach pani Svetlanę Žemaitienė.

Informacja «LT»

16 grudnia 2013 r.
Pani Lusja Jakubowska
ze Święcian obchodziła 70
rocznicę urodzin.
Pozdrawiamy Pani Lusię z
pięknym jubileuszem.
Życzymy Pani wszelkiej po-
myślności w życiu osobistym,
dobrego zdrowia i dużo sił na
kolejne lata owocnej działal-
ności

Związek wspólnot Tatarów
litewskich

Projekt „Tefsir” i jego znaczenie dla nauki oraz społeczności tatarskiej

JADWIGA MAGRYTA-ŁAPICZ

Projekt „Tefsir” to skrótowa nazwa międzynarodowego programu badawczego, którego celem jest odczytanie, opracowanie oraz krytyczne wydanie pierwszego rękopiśmiennego przekładu Koranu na język polski, dokonanego z arabskiego oryginału już w drugiej połowie XVI wieku.

W związku z zakazem tłumaczenia arabskiego Koranu na inne języki przekład ten przyjął formę tefsiru, czyli objaśnienia tekstu koranicznego, choć w rzeczywistości stanowił interlinearne, wierne jego tłumaczenie. Tekst tego przekładu, podobnie jak inne rękopiśmienne księgi religijne Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego, zapisany został alfabetem arabskim, co utrudniało – i nadal utrudnia – jego odczytanie zarówno przez badaczy, jak i dzisiejszych potomków Tatarów.

Jak wiadomo, Tatarzy osiedleni na ziemiach byłego Wielkiego Księstwa Litewskiego zagubili w ciągu kilku pokoleń swoje etniczne dialekty, ale nie utracili wiary przodków, dlatego też tłumacząc teksty religijne (w tym Koran) na języki sobie znane, czyli polski i białoruski, sięgnęli właśnie po alfabet arabski, traktowany przez nich jako alfabet sakralny, ściśle związany z islamem.

Badaniem tych różnorodnych ksiąg tatarskich (np. kitabów, chama iłów i in.) zajmuje się nowa dyscyplina filologiczna, zwana kitabistyką, która ze względu na specyficzne trudności pojawiające się przy odczytywaniu rękopisów wymaga współdziałania badaczy różnych dyscyplin naukowych.

Dlatego też wspomniany wyżej projekt „Tefsir” jest realizowany przez międzynarodowy, interdyscyplinarny zespół badawczy pod kierunkiem prof. Cz. Łapicza, filologa z UMK w Toruniu. W skład tego 14-osobowego Zespołu wchodzi sławiści (poloniści i białoruteniści), orientaliści (arabiści i turkologowie) oraz historycy z uczelni polskich, białoruskich i litewskich, np. Uniwersytet Wileński reprezentują prof. S. Temčinas, doc. G. Miškinienė oraz mgr E. Pokrowskaja. Przeszkodą w ich pracy jest nie tylko użycie w badanym przekładzie alfabetu arabskiego, ale również brak jednolitego, uniwersalnego systemu transliteracji i transkrypcji tatarskich rękopisów z alfabetu arabskiego na łaćniński, przenikanie się warstwy językowej słowiańskiej z orientalną, a ponadto brak tak zwanego protografu, czyli oryginału XVI – wiecznego tłumaczenia Koranu.

Ponieważ wciąż dostępne są nieliczne, rękopiśmienne kopie tego oryginału, nie zawsze czytelne i powstałe w różnym czasie (XVI-XIX w.), należało także zdecydować, która z tych kopii

stanie się podstawą badań. Ostatecznie ustalono, że w celach porównawczych zbadane będą dwa tefsiry z Litwy: rękopis z 1723 r. (jedna z najstarszych, dostępnych kopii XVI-wiecznego oryginału) oraz kopia najmłodsza z 1890 r.

Te wszystkie trudności i wielość zadań spowodowały, iż trzyletni harmonogram badań musiał uwzględniać kilka etapów pracy Zespołu, który ma już za sobą trzy spotkania robocze: w Ciechocinku (kwiecień 2013 r.), w Wilnie (maj br.) oraz w Sokółce (październik 2013 r.). W trakcie tych pracowitych warsztatów kitabistycznych ustalono wstępnie nowy, standaryzowany system transliteracji alfabetu arabskiego na łaćniński, a także podjęto próby zweryfikowania tego systemu w praktyce na podstawie odczytu wybranych fragmentów kilkunastu tefsirów. Pobyt w Sokółce był kolejnym etapem prac nad realizacją projektu (więcej informacji na stronie internetowej www.tefsir.umk.pl), a ponadto zaowocował nawiązaniem ściślejszych kontaktów ze środowiskiem tatarskim Białostocczyzny. Wybór Sokółki na miejsce trzeciego spotkania naukowego Zespołu nie był bowiem przypadkowy, gdyż jest to miasto mocno osadzone w tradycjach dawnej, wielonarodowej i wielokulturowej Rzeczypospolitej, czego symbolem jest tutejszy Pomnik Wielokulturowości. Jedną z tablic tego pomnika poświęconą jest Tatarom, poza tym przy kamieniu upamiętniającym 300-lecie osadnictwa tatarskiego z 1979 r. rozpoczyna się Szlak Tatarski, prowadzący m. in. do meczetów w Bohonikach i Kruszynianach. Tutaj wciąż mieszkają potomkowie Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego, którzy wśród pamiątek rodzinnych przechowują nieraz księgi religijne, często już niezrozumiałe ze względu na ich hermetyczność (użycie alfabetu arabskiego).

Dlatego właśnie realizacja projektu „Tefsir” jest ważna nie tylko dla naukowców, ale także dla społeczności tatarskiej, gdyż odczytanie i krytyczne wydanie Koranu może lepiej zapoznać Tatarów – muzułmanów ze spuścizną ich przodków. W trakcie spotkania z Zespołem dnia 08. października 2013 r. trafnie tę kwestię podkreśliła Tatarka, Helena Jakubowska, która powiedziała, że „my jesteśmy ignorantami, jeśli chodzi o przeszłość; mamy chamiły po przodkach, ale nie zawsze potrafimy je odczytać”. Również inni goście wykazali zainteresowanie pracami Zespołu, co jest o tyle ważne, że w interesie obu stron niezbędne jest ratowanie, opracowywanie oraz utrwalanie zabytków tatarskich na nośnikach elektronicznych, aby uchronić je przed niszczącym działaniem czasu. Istotne jest zatem wza-

jemne zrozumienie i poznanie, czemu służyło nie tylko spotkanie sokólskie, ale także wizyta w Kruszynianach, w Tatarskiej Jurcie Dżennety Bogdanowicz, organizatorki tatarskich imprez kulturalnych i świąt muzułmańskich.

Natomiast znaczenie projektu „Tefsir” dla nauki docenione zostało w konkursie Narodowego Programu Rozwoju Humani-

styki 2012 (grant naukowy dla Zespołu), gdyż tefsiry Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego są mało znanymi dotąd za- bytkami XVI-wiecznej polszczyzny północnokresowej, a także oryginalnym źródłem filologiczno-historycznym oraz kulturowym, które może być wykorzystane przez badaczy różnych dyscyplin naukowych.

Sytuacja językowa i świadomość narodowa Tatarów litewskich we wsi Sorok Tatary

NATELA NASIBOWA,
Uniwersytet Wileński

Artykuł został napisany na podstawie wyników badań przeprowadzonych przez autorkę w 1999 r. we wsi Sorok Tatary (Keturiasdešimt Totorių – lit., Sorok Tatar – ros.) położonej 18 kilometrów na południowy wschód od Wilna. Wieś należy do najbardziej archaicznych oraz typowych osad zwarte- go zamieszkania Tatarów na Litwie. Wzmianki o Sorok Tatarach spotykamy już w źródłach pochodzących z drugiej połowy XV wieku.

Podstawowym instrumentem badawczym, przeznaczonym do zbierania wstępnej informacji, był kwestionariusz, obliczony na otrzymanie wiadomości o różnorodnych stronach życia Tatarów litewskich: kulturze materialnej, obrzędach, języku, religii, świadomości etnicznej, wytycznych w stosunkach międzynarodowościowych itd.

Konkretny materiał badań został zebrany w wyniku statystycznie opracowanych odpowiedzi 69 respondentów na 74 pytania. Jednocześnie podczas przeprowadzania ankietowania użyto metody wywiadów i obserwacji.

Dana publikacja poświęcona jest naświetleniu jedynie dwóch aspektów badawczych: sytuacji językowej we wsi Sorok Tatary oraz tożsamości etnicznej Tatarów litewskich.

Sytuacja językowa we wsi Sorok Tatary

Sytuacja językowa we wsi Sorok Tatary badana była przeważnie metodą ankietowania. Sformowanymi w kwestionariuszu pytaniami próbowano wyjaśnić kompetencję językową (zasięg, stopień władania językiem, realne funkcjonowanie języków w różnorodnych dziedzinach działalności społecznej, językową orientację (preferowanie władania którymś językiem oraz wiedzę respondentów o ich języku ojczystym).

Warto zaznaczyć, że wielu responden- tów miało trudności w określeniu które-

goś z języków w roli ojczystego i wymie- niało dwa języki. Tak 69 proc. ankietowa- nych uważa za język ojczysty gwara języka białoruskiego (mowę prostą) i język polski, 15 proc. mieszkańców narodowo- ści tatarskiej wsi Sorok Tatary nazwa- li językiem ojczystym „mowę prostą”, 6 proc. - „mowę prostą” i język rosyjski, 5 proc. - język polski, 3 proc. respondentów - „mowę prostą” i język litewski i 3 proc. - język litewski.

Poszczególne respondenci odpowie- dzieli na interesujące nas pytanie, że ich ojczystym językiem powinien być język tatarski, tym samym utożsamiając język z pochodzeniem narodowym, chociaż w rzeczywistości nigdy nie posługiwali się oni językiem swego narodu.

Wnioskując z przeprowadzonego an- kietowania, wśród Tatarów wsi Sorok Tatary używanie języków białoruskiego, polskiego, rosyjskiego połączone z bar- dzo słabą znajomością języka litewskiego jest szeroko rozpowszechnione. Taka sy- tuacja wydaje się być uzasadnioną, jeże- li uwzględnimy, że historycznie językiem danego terenu były polski i białoruski; język rosyjski miał szerokie zastosowanie w okresie radzieckim, zaś litewski nabył prestiżu i statusu języka państwowego już po przywróceniu niepodległości.

Miejscowe gwary języków białoruskie- go i polskiego, będące ojczystymi dla ab- solutnej większości respondentów, nie- wątpliwie, wykorzystywane są w obco- waniu wewnątrz rodziny i poziom włada- nia nimi jest wysoki.

Językiem rosyjskim włada 100 proc. badanych Tatarów, chociaż procent osób uważających go za język ojczysty (albo jeden z ojczystych) i posługujących się nim w rodzinie jest nieznacznym.

Odsetek osób mówiących po litewsku (swobodnie - 14 proc., z trudnością - 12 proc.) jest niewielki. Stanowią go w zasa- dzie przedstawiciele młodego pokolenia, ci, którym język litewski jest ojczystym oraz jest językiem rodziny, a także ci, któ- rzy przyjechali do wsi Sorok Tatary z in- nych miejscowości Litwy (na przykład,

z rejonu Olity (Alytus), gdzie ze wzglę- du na inną sytuację etnolingwistyczną poziom znajomości języka państwowego przez nie - Litwinów jest bardzo wysoki).

W środowisku rodzinnym szeroko roz- powszechniona jest gwara białoruska (mowa prosta); nadzwyczaj rzadko jest używana w zakładach pracy (wyłączo- nie w obcowaniu z ludźmi pochodzący- mi z tej samej wsi). W środowisku pracy częściej używa się języka rosyjskiego lub polskiego (można to wytłumaczyć miesz- nym składem narodowościowym ze- społów pracowniczych), a także języka litewskiego, co uwarunkowane jest ko- niecznością prowadzenia biurowości w języku państwowym oraz innymi warun- kami ekstra- lingwistycznymi.

Ważniejszą dziedziną funkcjonowania języków rosyjskiego i polskiego w środo- wisku rdzennej ludności tatarskiej wsi So- rok Tatary stanowią potrzeby kulturalne; zaledwie nieznaczną część etnoforów (et- nofor - posiadacz cech etnicznych) czyta literaturę piękną, gazety i czasopisma w języku litewskim. Oglądanie audycji tele- wizyjnych oraz słuchanie radia także od- bywa się, w zasadzie, w języku rosyjskim i polskim; język białoruski nie jest używa- ny w tej dziedzinie, ponieważ taka moż- liwość obiektywnie jest wykluczona

Wybór języka kultury, naszym zda- niem, może zależeć od języka, w którym otrzymało się wykształcenie. Większość mieszkańców wsi Sorok Tatary otrzyma- ło wykształcenie podstawowe, niepełne średnie oraz religijne w języku polskim, średnie i wyższe - po polsku, rosyjsku. U mniej niż 10 proc. respondentów jednym z języków nauczania był język litewski i tylko kilka procent informatorów, przy- byłych do wsi Sorok Tatary z Białorusi, otrzymało wykształcenie po białorusku.

Orientacja językowa Tatarów litewskich badana była według odpowiedzi na pyta- nie o tym, jaki język chciałby opanować respondent. Ponad 80 proc. ankietowa- nych chciałoby nauczyć się języka litew- skiego albo udoskonalić władanie nim; 36 proc. wyraziło życzenie nauczyć się języ-

ka Islamu, tzn. arabskiego; 22 proc. uważa, że przydałoby się władanie jednym z języków zachodnioeuropejskich (zwykle wymieniano język angielski lub niemiecki). Część informatorów średniego i starszego pokolenia nie wyraziło chęci opanowania któregoś z języków.

Warto zwrócić uwagę, że w słownictwie Tatarów litewskich dotychczas funkcjonują słowa pochodzenia wschodniego, nie należące do słownictwa języków, którymi obecnie mówią Tatarzy. Ta warstwa leksykalna Tatarów litewskich składa się w zasadzie ze słów, należących do religii i obrzędów rodzinnych. Szczególnie ciekawiło nas wykorzystywanie danych słów w mowie współczesnych Tatarów w porównaniu z obrazem językowym sprzed prawie stulecia, odnotowanym przez badaczy S. Kryczyńskiego i A. Woronowicza [Kryczyński 1938; Woronowicz 1934; Woronowicz 1935]. Podczas porównania orientalizmów, znanych Tatarom na początku XX stulecia, ze słowami zachowanymi u Tatarów do dziś, wyjaśniło się, że część słów oraz stałych zwrotów pochodzenia wschodniego już nie jest używana, zaś część leksemów przestaje być używana, tzn. jest znana tylko niewielkiej części informatorów. Orientalizmy aktywnego słownictwa Tatarów litewskich są przedstawione w załączniku.

Wszystkie wyżej wymienione fakty pozwalają przedstawić obraz użycia języka w środowisku rdzennej ludności wsi Sorok Tatarzy. Obcowanie w rodzinie najczęściej odbywa się w miejscowych dialektach języków białoruskiego i polskiego, które też są ojczystymi dla większości ankietowanych.

W dziedzinach produkcyjnej i kulturalnej wykorzystywane są w zasadzie trzy języki: polski, rosyjski oraz litewski, jednak pierwsze dwa funkcjonują bardziej aktywnie, aniżeli litewski. Niedostateczny poziom władania językiem litewskim bezpośrednio wiąże się z życzeniem większości respondentów nauczyć się języka litewskiego albo udoskonalić swoją wiedzę. Dążenie części etnoforów nauczyć się języka arabskiego jest dość nowym zjawiskiem. Wynika ono z ogólnego wzrostu tożsamości narodowej w niezależnej Litwie i, zdaniem autora, tłumaczy się tym, że język arabski, będący językiem *Koranu*, jak również islam, dla Tatarów litewskich występuje w roli pewnego symbolu narodowego.

Tożsamość etniczna litewskich Tatarów wsi Sorok Tatarzy

Badanie elementów samoidentyfikacji jest skomplikowanym i wielostronnym problemem, potrzebuje ono różno-

rodnych podejść i zastosowania rozmaitych metodyk.

Wiadome jest, że zwykle konkretne osoby określają swoją przynależność etniczną drogą przyjęcia etnonimu swoich rodziców. Dzieci, których rodzice należą do różnych etnosów, mogą wybrać etniczną przynależność jednego z rodziców.

Ankietowani przez nas mieszkańcy wsi Sorok Tatarzy określili swoją narodowość jednoznacznie jako Tatarzy.

Prawie wszystkie pytania, według których prowadzono badania we wsi Sorok Tatarzy, mogą być traktowane w szerokim znaczeniu jako mający związek z tożsamością narodową, jednak w tym rozdziale pracy uwagę skupimy tylko na niektórych z nich, pozwalających najkrótszą drogą podejść do rozpatrzenia wytyczonego problemu.

Jedno z pytań zostało sformułowane tak: „Co Was łączy ze swoim narodem?” Respondent według życzenia mógł podać kilka odpowiedzi, lecz jeżeli miał trudności z samodzielną odpowiedzią, proponowano mu następną „pomocniczą” wykaz odpowiedzi do wyboru:

1. Cechy charakteru;
2. Język;
3. Przeszłość historyczna, wspólne pochodzenie;
4. Miejsce zamieszkania;
5. Religia;
6. Wygląd zewnętrzny;
7. Obyczaje, obrzędy;
8. Kultura duchowa (literatura, muzyka, tańce i inne...);
9. Kultura materialna (mieszkanie, ubranie, sprzęt, pożywienie);
10. Narodowość rodziców (krewnych);
11. Trudno uchwytne uczucie;
12. Pieczętka w dowodzie osobistym;
13. Nic nie zbliża.

Teoretycznie jest jasne, że znaczenie wymienionych komponentów nie może być jednakowym dla wszystkich członków grupy etnicznej.

W wyniku opracowania odpowiedzi na pytanie o powiązaniu ze swoim narodem był sporządzony wykres odzwierciedlający realną „wagę”, rzeczywistą miarę każdego z wymienionych komponentów dla mieszkańców wsi Sorok Tatarzy.

Odpowiedzi na pytanie: „Co Was łączy ze swoim narodem?” proc.

- Religia - 98
- Obrzędy, obyczaje - 33
- Trudno uchwytne uczucie - 20
- Narodowość krewnych - 12
- Kultura materialna - 10

Przeszłość historyczna - 10

Miejsce zamieszkania - 4

Kultura duchowa - 4

Wygląd zewnętrzny - 3

Z powyższego wynika, iż wyłania się rola religii jako bardzo ważnego integratora etnicznego. Można przypuszczać, że religia dla wszystkich Tatarów Litwy jest najważniejszym składnikiem tożsamości etnicznej, ponieważ na przestrzeni całej historii zamieszkania Tatarów na terenie Litwy różnicowała ona ich w stosunku do ludności miejscowej i stawała się swego rodzaju symbolem etnicznym, była stabilizatorem wspólnoty.

Natomiast inne cechy, według których mieszkańcy wsi Sorok Tatarzy identyfikują się ze swoim narodem, ich waga - jak widać z danych - jest stosunkowo nieduża: 33 proc. respondentów odpowiedziało, że zbliżają ich ze swoim narodem obyczaje i obrzędy, 12 proc. - narodowość krewnych. Kulturę materialną i wspólną przeszłość historyczną wymieniło 10 proc. ankietowanych, 4 proc. etnoforów uważa, że zbliża ich miejsce zamieszkania i kultura duchowa, 3 proc. - charakterystyczny wygląd zewnętrzny.

Udział respondentów, u których występuje niewyraźne poczucie więzi etnicznej przekracza 20 proc. Wśród ankietowanych nie było osób uważających, że nic ich nie łączy z narodem, albo tylko pieczętka w dowodzie osobistym. Takie cechy tożsamości narodowej, jak cechy charakteru i język, nie były wymienione przez respondentów.

Naturalnie, trzeba uwzględnić osobowość respondentów, którzy odpowiadali na pytania kwestionariusza, czyli charakterystykę społeczno-demograficzną ankietowanych osób (należy zaznaczyć, że stopień wykształcenia etnoforów jest niewysoki), jednak jest zupełnie oczywiste, że język, zajmujący najważniejsze miejsce wśród cech etnicznych, nie może być jednym z podstawowych elementów tożsamości etnicznej Tatarów litewskich, ponieważ jest postrzegany przez nich jako zjawisko cudzej kultury.

Jak zauważają liczni badacze: [Drobiżewa 1991, Kuzniecowa 1989] i inni, tożsamość etniczna opiera się przede wszystkim na języku i kulturze. Jednak w rozpatrzonej przez nas sytuacji tożsamość opiera się na religii, chociaż naturalnie, świadomość religijnej przynależności nie wypiera zupełnie przynależności etnicznej.

Ankietowana grupa Tatarów litewskich jest nieliczna (około 30 rodzin, 69 osób) jednak - jak każda mała grupa -

jest ona ciekawa i ważna nie tylko sama w sobie, ale też jako przedmiot badań, możliwy do ogarnięcia wzrokiem i dostępny do szczegółowego opisu, który może być rozpatrywany w roli modelu analogicznych procesów, mających miejsce przy wyspowym bytowaniu grup etnicznych.

Literatura :

Kryczyński S., *Tatarzy litewscy. Próba monografii historyczno – etnograficznej*, Warszawa 1938.

Woronowicz A., *Język muzułimów polskich*, Wilno 1934, N 11.

Woronowicz A., *Zabytki językowe Tatarów litewskich*, „Rocznik Tatarski”, 1935, t II, Zamość.

Załącznik:

Lista orientalizmów, aktywnie używanych przez współczesnych Tatarów litewskich w mowie potocznej (na podsta-

wie przeprowadzonych badań)

Azan - obrzęd nadania imienia

Aszure bajram - noc z 9 na 10 dzień miesiąca mucharrama

Aszure - kompot - przygotowany specjalnie na święto Aszure bajram

Bajram - święto

Bieliusz - przekładaniec z mięsem

Daławary, dwałary - papierowy zwój z modlitwami, który razem z nieboszczkiem kładą do grobu

Dżajma - obrzędowe placki rozdawane podczas pogrzebu

Kadyr - noc z 27 na 28 miesiąca Ramazan, kiedy Allah podejmuje decyzję o losie każdego człowieka

Kurban - święto ofiarnych zwierząt, główne święto muzułmańskie, początek 10 dnia miesiąca zi-al-chidżra, trwa 3-4 dni

Medwlud - święto narodzenia Proroka

Mohameta

Mizar, miziar - cmentarz muzułmański
Mugor, muchir - wierz z *Koranu*, napisany na kartonie, wstawionym do ramki

Ramazan bajram - święto na cześć zakończenia postu miesiąca Ramazan, obchodzi się 1 i 2 dnia miesiąca szawwal
sadaka, sadaga - jałmużna

siunnet - obrzezanie

sura - rozdział *Koranu*

fitre - pieniądze ofiarowane dla mułły po zakończeniu postu

chałma, chajma, chałwa - słodka potrawa podobna do twardych blaszek podawana w dniu pogrzebu

chamail - zbiór arabskich i tureckich tekstów modlitewnych z wyjaśnieniami w językach białoruskim i polskim

jasiń - 36 sura *Koranu*, modlitwa za zmarłych.

**Tłumaczyli: Anna Bierkova,
Michał Treszczyński**

Legenda o tatarskiej studni

MUSA CZACHOROWSKI

W Bogunowie (obecnie przedmieściu Paczkowa od strony Kamienicy) mieszkał włościanin, który służył z hodowli wspaniałych białych koni. Konie zaś – w tym niespokojnym trzynastym stuleciu – były cenione wielce. Pan Bogun, tak się bowiem nazywał ów hodowca rumaków, służył również z posiadania dwunastu pięknych córek.

W roku 1241 okoliczne wioski zdobyte zostały przez Tatarów. Jeden z nich zakochał się w pięknej pannie Bogunównie. A i dziewczyna również zapalała afektem do młodego Tatarzyna Pewnego dnia powiedziała mu: „Pokłoń się ojcu memu sposobem polskim, a nie porywaj mnie na wzór tatarski, wtedy ojciec na pewno odda mnie tobie za żonę”. Tatarzyn usłuchał panny, ukląkł przed panem Bogunem, oblał go pod nogi i poprosił o rękę córki. Jednak gorąca polska krew zakipiała w panu Bogunie i rzekł on do Tatarzyna: „Taki jak ty może pacholkiem moim zostać, a nie zięciem”.

Po takiej odprawie Tatarzyn wykradł pannę i trzy konie ze stadniny pana Boguna i uciekł ze swą zdobyczą na zamek w Otmuchowie. Tam bowiem obozował sztab tatarski ze swym chanem na czele. Tymczasem otmuchowianie, nie tyle po urodzie panny, co po piękności koni, poznali czyją są własnością. Pochwytili rumaki, Tatarzyna oraz nieszczęśliwie zakochaną panienkę i doprowadzili przed oblicze pana Boguna, licząc na

sowitą nagrodę. Pan rzeczywiście hojnie ich wynagrodził, zbłąkaną córkę przyhołubił, a Tatarzyna utopił w studni, która od tego czasu zwie się studnią tatarską.

Legenda mówi, że jeżeli do studni zagłąda młoda, piękna dziewczyna, to gorące serce Tatarzyna przypomina sobie ukochaną pannę Bogunównę, tęskni i cierpi wielce i woda w studni zaczyna mocno się burzyć... Kiedy natomiast nad studnią pochyli się włochaty i wąsaty mężczyzna przypominający nieszcześnie młodzianowi oblicze swojego ciemiężcy – pana Boguna – Tatarzyn sprawia, że woda w studni mętnieje.

Tyle legenda. Przekazy historyczne informują, że opisywana studnia tatar-

ska odkryta została w podziemiach kościoła w roku 1529 w czasie jego przebudowy z obiektu czysto sakralnego na obronny. Były to bowiem czasy wielce niebezpieczne: przygotowywano się do odparcia tureckiego najazdu tureckiego. Paczków, będąc miastem obronnym spełniającym rolę pogranicznej twierdzy, postanowił przebudować kościół. Zmieniono m.in. dwuspadowy dach na płaski, ustawiono na nim falkonetę, wybudowano spichlerz oraz przysposobiono studnię. Podczas oblężenia mieszkańcy skrywali się w kościele i korzystali z wody pitnej z tejże studni, podobnie jak i rycerstwo broniące miasta.

Może więc ktoś powiedzieć: „Jakże to? Tatarzyn utopiony w roku 1241, a studnia ponoć z roku 1529: gdzie tu prawda, gdzie kłam?” Cóż, to tylko legenda... Ale... Wprawdzie kościół, w którego podziemiach znajduje się tatarska studnia pochodzi z wieku XIV, jednak już wcześniej mogła istnieć – w owych podziemiach, nad którymi następnie wzniesiono budowlę – studnia drenażowa, a nawet kilka. Podczas szesnastowiecznej przebudowy świątyni odkryto je na nowo. Po oczyszczeniu i wymurowaniu kamiennej cembrowiny jedna z nich do dzisiaj znajduje się wewnątrz kościoła. Stanowi turystyczną ciekawostkę i... w jakimś stopniu uwiarygodnia miłosną historię nieszczęsnego Tatarzyna.

Na zdjęciu: tatarska studnia w kościele św. Jana Ewangelisty w Paczkowie

Konwersja Tatarów ze Stepu Budziackiego w Warszawie w roku 1720

JAN TYSZKIEWICZ

W związku z ukazaniem się przedruku zapomnianej edycji pióra ks. Michała Ignacego Wieczorkowskiego pt. *Katechizm z okazji ochrzczenia Tatarzy z Budziackiego* z początku XVIII w. warto zrobić kilka uwag ogólnych.

Po pierwsze: Godna podziwu i uznania jest inicjatywa wznowienia tekstu dokonana przez Çaxarxan Xucaliq z Wrocławia, czyli współczesnych polskich muzułmanów (Wrocław 1433/2012). Po drugie: Podjęto trudną, ale zawsze aktualną problematykę konwersji, zmiany wyznania w dobie staropolskiej. W nauce polskiej zajmowano się zwykle polemikami pomiędzy różnymi nurtami chrześcijaństwa. O konwersjach muzułmanów na chrześcijaństwo opracowań jest mało i ogólnie niewiele o tym wiadomo. Po trzecie: Tekst, mający charakter podręcznika misjonarskiego dla duchownego katolickiego pouczającego muzułmanina, został ciekawie opracowany. Otrzymał przedmowę historyczną pt. *Tatarskie konwersje* (s.7-16), o muzułmanach litewsko-polskich, czyli Tatarach, przypominającą zwięźle o dziejach ich pobytu, uprawnień i tolerancji wobec islamu w naszym „podwójnym” państwie. Redaktor „*Przełomu Tatarskiego*” Musa Czachorowski wystąpił tutaj jako redaktor całości i autor owej przedmowy. Tekst opatrzonej został także w specjalistyczne opracowanie językowe i edytorskie Barbary Podolak pt. *XVIII-wieczny „Katechizm” jako przykład tureckiego tekstu transkrybowanego o tematyce religijnej* (s.17-22). Oba szkice – historyczny i językowy – podnoszą znacznie wartość tekstu zasadniczego, czyli dwujęzycznego, polsko-tureckiego „*Katechizmu*” (s.23-79).

Omawiany tekst drukowano dwukrotnie, w drukarni Kolegium Jezuickiego we Lwowie, w roku 1721 i 1727. Książeczka, opracowana przez ks. M. I. Wieczorkowskiego (1673-1750), zawiera pytania i odpowiedzi wydrukowane w dwóch równoległych kolumnach. Na stronach parzystych czytamy tekst po polsku, obok, na nieparzystych, w języku tureckim. Autor stosunkowo dobrze posługiwał się językiem osmańskim. Tureckie teksty, tzw. transkrybowane, czyli zapisane różnymi alfabetami (łacińskim, ormiańskim, greckim, cyrylicą itd.), nie zaś literami arabskimi, są cennymi zabytkami językowymi. Dokładniej i wszechstronniej dokumentują praktykę językową i cechy gramatyczne dawnego osmańskiego. Obszerne tekst „*Katechizmu*”, pomimo popraw-

nej formy tłumaczenia na język turecko-osmański, pozwala stwierdzić nawyki i cechy – fonetyczne, gramatyczne i słownikowe, wskazujące na wcześniejsze podróże autora po Azji Zachodniej i jego pobytu w Persji. Tekst turecki potwierdza w ten sposób identyczność piszącego jezuitę z osobą ks. Michała Ignacego Wieczorkowskiego. Wiadomo o istnieniu podobnych książeczek kieszonkowych (długie i wąskie, 60 cm na 8cm), potrzebnych do prowadzenia misji w krajach muzułmańskich w XVI-XVIII w. Ks. Wieczorkowski korzystał z wydawanych wcześniej takich tekstów, co można udowodnić.

Z rozmaitych powodów, duża liczba ludności chrześcijańskiej różnych narodowości przyjęła islam w państwie tureckim na Bałkanach. Wielu muzułmanów natomiast przyjęło chrześcijaństwo w Hiszpanii, w Wielkim Księstwie Moskiewskim, Wielkim Księstwie Litewskim i w Polsce. W dawnych wiekach zdarzał się przymus w stosunku do ludności podbitej lub wziętej do niewoli; później decydował z reguły osobisty wybór. Tematyka dotycząca zjawiska konwersji jest trudna do odpowiedniego badania z wielu względów; przede wszystkim z braku pisemnych wyjaśnień, pamiętników i deklaracji o przyczynach podejmowania decyzji. Tylko osobiste wyjaśnienia sięgają dostatecznie głęboko i mogą stanowić poważniejszą podstawę do zrozumienia zwrotu religijnego. W przeciwnym razie pozostają tylko analogie i przypuszczenia. W średniowieczu zdarzały się dysputy religijne na soborach lub pomiędzy teologami uniwersyteckimi, z reguły jednak w łonie różnych nurtów chrześcijaństwa i prądów zbliżających się do herezji, czyli zaprzeczania obowiązujących podstaw wiary. Wyjątkowo dysputy podejmowano ustnie pomiędzy chrześcijanami, mozaistami i muzułmanami. Takie dyskusje prowadził Konstantyn Filozof u Chazarów, nad Morzem Czarnym. Dysputa odwoływała się do Starego Testamentu, Nowego Testamentu i Koranu; Konstantyn spierał się jednocześnie z rabinami i muzułmanami (860 r.). Opis kronikarzy staroruskich – Greków i Rusinów – dotyczący przyjmowania chrześcijaństwa przez pogańskiego Włodzimierza Wielkiego w 989 r., daje pojęcie o praktyce konwersji w starożytności i średniowieczu. Władce i elita podejmowała decyzję za całość ludu i poddanych. Jednostki pozostawały mało zorientowane i nieprzekonane do nowej wiary, podporządkowując się konwersji jedynie pozornie.

O muzułmanach w Wielkim Księstwie

Litewskim i Królestwie Polskim napisano kilkanaście monografii i setki artykułów. Pierwszeństwo należy do Stanisława Kryczyńskiego i jego obszernego opracowania pt. *Tatarzy litewscy* z 1938 roku. W 2 poł. XX w. o muzułmanach litewsko-polskich pisali: Jacek Sobczak, Bohdan Baranowski, Aleksander Miśkiewicz, Aleksander Dubiński, Piotr Borawski, Czesław Łapicz, Selim Chazbijewicz, Andrzej Zakrzewski, Stanisław Dumin, ostatnio Artur Konopacki. Piszący te słowa wydał nawet 3 książki (1989, I 1999 – II 2002, 2008) traktując tematykę historyczną przekrojowo, od pocz. XIII w. do poł. XX w. Konwersja wśród naszych muzułmanów występowała stale, miała jednak bardzo ograniczony zakres. Najlepszym dowodem jest przetrwanie wyznawców islamu wśród chrześcijan od średniowiecza XIV-XV w. we wszystkich czterech państwach – Polsce, Litwie, Białorusi i Ukrainie – będących sukcesorami rozległego władztwa pod berłem Jagiellonów.

Świadomość każdego człowieka kształtuje się przez całe jego życie. Można ją różnie określać, w zależności od nauki, która podejmuje badanie. Nie mając kwalifikacji psychologa, zrobimy tylko kilka uwag, dotyczących konwersji z islamu w kręgu kultury europejskiej. Chcemy przypomnieć, że każdy staje w życiu przed wieloma wyborami, z których dwa są porównywalne i ważne. Każdy z nas akceptuje lub odrzuca przynależność narodową, każdy też decyduje czy pozostać w kręgu religii, w której znajduje się jego rodzina, wybrać inną lub przejść na ateizm. Indywidualne wybory, podejmowane w wyniku indywidualnych doświadczeń i przemyśleń, są z reguły trudne, wymagają wysiłku i starań, konsekwentnych działań codziennych, wprowadzających do innego środowiska społecznego i innego kręgu kultury. W przypadku zmiany religii przez osobę dorosłą, muzułmanin czy chrześcijanin może powiedzieć: „Jeden jest Bóg”. Chrześcijanin i muzułmanin wiedzą, że człowiek ma wolę wolę i będzie odpowiadać za swoje czyny na Sądzie Ostatecznym.

W średniowiecznej Europie wschodniej do XV w. mieszkali ludy pogańskie, Bałtowie, Finowie, niektóre plemiona tureckojęzyczne. Liczne ludy koczownicze przyjęły islam, który od XIV w. stał się przeważającą religią monoteistyczną na Stepie Kipczackim, w Azji Zachodniej, na Krymie i w rozległym państwie tureckim, obejmującym Półwysep Bałkański. Duże grupy plemienne, określane przez

Europejczyków ogólnym mianem Tatarzy, wyznawały od schyłku średniowiecza prawie wyłącznie islam. Na zachodnim wybrzeżu Morza Czarnego, na Stepie Budziackim, na terenie obecnej Mołdawii i południowej Ukrainy, koczowała tzw. Orda Budziacka. Potomkami tych Tatarów z XV–XVII w. są zapewne obecni Gaugazowie, mniejszość narodowa zamieszkująca w Bułgarii i Rumunii. Są to też muzułmanie posługujący się nadal rodzimym językiem, należącym do grupy języków tureckich. Tatarzy Krymscy z Chanatu Krymskiego najeżdżali Ruś, Wielkie Księstwo Litewskie i Polskę przez XV–XVII w., uprowadzając z reguły ludność w niewolę (tzw. jasyr). Były też okresy, gdy władcy polscy zawierali z Chanatem Krymskim i Turcją traktaty pokojowe. Uprowadzonych sprzedawano jako niewolników do dalszych krajów, w Azji, Turcji i nad Morzem Śródziemnym. Podczas walk i wojen z Tatarami Krymskimi i Turkami grupy wojowników dostawały się do niewoli polskiej. Ci muzułmańscy jeńcy pozostawali często na stałe w Polsce i Litwie, w dobrach królewskich, wielkksiążęcych i dworach możnowładców. Pełnili tutaj różne służby i nie zamierzali uciekać.

Historycy religii, kultury, Kościoła, mniejszości narodowych mogą i powinny badać zjawiska rozwijania się i zanikania różnych wyznań w naszym państwie. Najważniejsze były dyskusje, kontrowersje, a nawet zamieszki pomiędzy wyznawcami różnych grup chrześcijańskich. Poważne komplikacje na tle religijnym wiązały się z ruchem husyckim w początkach XV w. i tzw. reformacją luterańską w początkach XVI w. Czasami pogromom ulegali Żydzi, w największym zakresie na Ukrainie z rąk prawosławnych Kozaków w XVII w. Sprawy konwersji z mozaizmu i islamu na chrześcijaństwo nie zostały dotąd należycie opracowane, chociaż na to zasługują. Ale wymagają spokojnych, dobrze przygotowanych studiów; badaczy mających wiele kwalifikacji i taktu. Lepszego poznania i objaśnienia czekają również misje chrześcijańskie wychodzące z Polski, na Krym oraz do innych krajów z większością ludności muzułmańskiej, a nawet buddyjskiej (Afryka, Indie). Dzieje życia ks. Michała I. Wiczorkowskiego są dla początków XVIII w. dość charakterystyczne. Inicjatywę miały zakony. Ale wielkie zamierzenia i zapał misjonarzy załamywały się ze względów finansowych, politycznych, językowych i kulturowych, krótkotrwałości wysiłków, braku kontynuacji poczynań itp. Pouczający jest również odosobniony przykład przyjęcia katolicyzmu w XVII w. przez Tatara krymskiego, zwane-

go Nahajem. Został on jezuitą i prowadził misję chrystianizacyjną na Ukrainie, w bezbożnym środowisku przestępczym ludzi różnego pochodzenia. Wysiłki misjonarzy i ich rezultaty były w XVII i XVIII w. stosunkowo ograniczone. Wojny i powstania na Ukrainie przyniosły wielkie osłabienie chrześcijaństwu, prawosławiu i katolicyzmowi. Większość duchownych została zamordowana.

Duże, sprawne militarnie, niezależne politycznie państwo tureckie stanowiło poważne zagrożenie dla Europy wschodniej i krajów śródziemnomorskich. Niezależna kulturowo, odrębna pod względem religijnym, niemająca związków dynastycznych i zobowiązań sojuszniczych Turcja, przez kilka stuleci stanowiła realne zagrożenie dla licznych państw europejskich. Turcja kontrolowała rozległą strefę ekonomiczną, szlaki morskie i lądowe, na Morzu Czarnym i we wschodniej części Morza Śródziemnego. Potęgą handlową i przewoźniczą, jaką była Republika Wenecka, pozostawała uzależniona od układów z sułtanem. Rzeczpospolita Obojga Narodów stanowiła kraj przyfrontowy, mając granice z wasalami tureckimi. W XVII w. Polska toczyła wojny z Turcją.

Z tych powodów w XVI, XVII i XVIII w. istniała w Europie literatura poświęcona niebezpieczeństwu tureckiemu, specjalna literatura polemiczna i traktaty antyislamskie. W Polsce tłumaczono i przerabiano opracowania europejskie oraz pisano własne, poświęcone tej problematyce. Utwory publicystyczne polityczno-militarne nazywano „turcykami”. Religijny nurt polemiczny dzielił się na trzy główne strumienie: wywody teologiczno-apologetyczne, poematy i paszkwile antytureckie oraz opracowania podróźnicze. Wywody teologiczno-apologetyczne miały charakter podręcznikowy i towarzyszyły im właśnie tzw. katechizmy. Poematy patriotyczne i kazania miały antyturecki charakter propagandowy, podtrzymywały nastroje gotowości bojowej. Sprawozdania z podróży pełniły rolę opracowań historyczno-geograficznych i przewodników. Publikowany tekst o chrzcie „Tatarzyna budziackiego” świetnie wpisuje się w tę klasyfikację.

Tatar ze stepów nadczarnomorskich, znający język turecki, ale zapewne również własny gagauski, ochrzczoney został w Warszawie 25 grudnia 1720 roku, czyli w święto Bożego Narodzenia. W świetle opracowań historycznych, dotyczących uroczystych konwersji muzułmanów, aktem można również uznać za typowy. Zachowała się rejestracja metrykalna w parafii pw. św. Jana w Warszawie, czyli obejmującej tamtejsze Stare Miasto, z lat

1584–1688. Ochrzczonego wówczas ponad 16 tysięcy dzieci i 102 osoby zmieniające wyznanie na katolickie. Te konwersje dotyczyły: Żydów (46) i Karaimów (1 rodzina, 5 osób), muzułmanów (41), arian (9) i luteranina (1). W literaturze przeważa opinia, że przechodzenie z mozaizmu na katolicyzm wynikało przede wszystkim z presji prawnej (ograniczenia) i ekonomicznej (możliwości zarobku). Królowie, Zygmunt Stary i Zygmunt August, wydali przywileje miastu Stara Warszawa zabraniające Żydom mieszkania i prowadzenia działalności na jego terenie oraz w odległości 3 mil dookoła. Arianie stanęli przed koniecznością wyboru, emigracji z kraju lub zmiany wyznania, po uchwałach sejmowych z 1658 roku. Mieli 3 lata na podjęcie decyzji. Później groziła im konfiskata mienia i groźba kary śmierci. Tradycyjna tolerancja wobec arian została zawieszona jako kara za ich współpracę z najeźdźcami szwedzkimi podczas wojny. Długo tolerowano ich napastliwe ekscesy religijne, ale zdrady politycznej Sejm nie chciał puścić płazem i darować.

Konwersje muzułmanów w Warszawie, mające imienną dokumentację, wystąpiły w latach: 1632–1640 (12), 1641–1650 (12), 1651–1660 (2), 1661–1670 (1), 1671–1680 (4) i 1681–1688 (10), co w sumie stanowiło 40,2% wszystkich konwertytów na katolicyzm. Podobnie jak i inne chrzty muzułmanów w Polsce i Litwie (najczęściej w Warszawie, Lwowie i Wilnie), znane z XVII stulecia, odbywały się one w kręgu dworskim, królewskim lub magnackim. Rodzicami chrzestnymi konwertytów zostawali najczęściej przedstawiciele wybitnych rodów – Sapiehowie, Krasińscy, Lubomirscy, Radziwiłłowie, a także szlachta. Rodzicami chrzestnymi muzułmanów bywała nawet para królewska, Jan Kazimierz z żoną Cecylią Renatą (1638), następnie z kolejną żoną Ludwiką Marią (1647) dla rodziny karaimskiej. Chrzczonym muzułmanom nadawano zwyczajne imiona: Stanisław, Franciszek, Stefan i podobne. Jeńcy wojenni zostawali po upływie lat zaufanymi sługami, którzy szukali stabilizacji i możliwości założenia rodziny. Uważa się, że konwersje z islamu były najczęściej wynikiem namowy i woli chlebobdawcy i patrona, w mniejszym zaś stopniu aktem przemyslanej i dojrzałej decyzji chrzczonego.

Nie mając dostatecznych źródeł do objaśnienia wypadków przyjmowania wiary katolickiej przez muzułmanów – niewiadomego pochodzenia (nazwiska nie zostały zapisane) – badacze minimalizują czynnik osobistych przemyśleń i bodźców ściśle religijnych. Jest faktem, że całą grupę konwertytów z islamu w okresie 1584–1688 stanowili wyłącznie dorośli

mężczyźni. Pod koniec XVII w., w latach 1688-1699, Rzeczypospolita prowadziła wojnę z Turcją. Nie jest pewne, choć prawdopodobne, że bezimienny „Tatarzyn budziacki” chrzczony w Warszawie w 1720 roku, dostał się do niewoli pol-

skiej w bitwie pod Podhajcami w 1698 r., w której wojska polskie pokonały siły tureckie. Tak więc w grudniu 1720 r. mógł mieć około 40 lat i nadzieję na założenie rodziny w Polsce.

X. Michał Ignacy Wieczorkowski,

„Katechizm z okazji ochrzczenia Tatarzyna Budziackiego”, Inicjatywa wydawnicza Çaxarxan Xucalıq, Wrocław 1433/2012, Agencja Wydawnicza „Ar-gi” Wrocław, ISBN 978-83-60425-86-2

Teraźniejszość i przyszłość Tatarów w Polsce i Europie

MUSA CZACHOROWSKI

Takie właśnie było hasło sympozjum, zorganizowanego przez Radę Centralną Związku Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej pod przewodnictwem Jana Adamowicza. Impreza odbyła się 29 września i 1 października 2011 r. w Białymstoku, z wyjazdem do Kruszynian i Bohonik. Udało się ją przeprowadzić dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz wsparciu finansowemu Urzędu marszałkowskiego Woj. Podlaskiego w Białymstoku.

Miejscem spotkania była gościnna aula białostockiego uniwersytetu. Zjawili się tam przedstawiciele lokalnej społeczności tatarskiej, m.in. Halina Szahidewicz, Mierjema Chalecka-Giembicka, Maria Aleksandrowicz-Bukin, Dżenetta Adamowicz, Róża Chazbijewicz, Lilla Świerblewska, Klara Janglajew, Bronisław Talkowski i Artur Konopacki. Z Warszawy przyjechali: Danuta Kuczyńska i Grzegorz Dżemil Bohdanowicz, z Gdańska Adam Murman, z Braniewa Aleksander Murat Skibniewski. Byli przedstawiciele placówek muzealnych i organizacji społecznych, m.in. Lucyna Lesisz, Marta Piszczatowska, Karolina Radłowska i Andrzej Iwanow. Powitał wszystkich serdecznie Jan Adamowicz, prezes Rady Centralnej Związku Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej, który przedstawił także cel sympozjum. Głos zabrali ponadto: prof. Andrzej Sadowski, dziekan Wydziału Historyczno-Socjologicznego, Aleksander Sosna - wiceprezydent Białegostoku, zaś Edyta Jurkiewicz z Urzędu Marszałkowskiego Woj. Podlaskiego odczytała list Anatola Wapa, dyrektora Departamentu Kultury i Dziedzictwa Narodowego UM. I tak - po nazbyt krótkim występie naszego taneczno-wokalnego zespołu „Buńczuk” - rozpoczęła się ta sympatyczna impreza, prowadzona udanie przez Kamę Adamowicz i Macieja Muchę.

Sympozjum składało się z czterech części. Moderatorem pierwszej był prof. Selim Chazbijewicz. Odczytał on list do uczestników spotkania prof. Jana Tyszkiewicza, tatarskiego przyjaciela, autora wielu świetnych publikacji o dziejach Tatarów, który niestety nie mógł przyjechać do Białegostoku, a także filmowe przesła-

nie od prof. Harry'ego Norrisa z Wielkiej Brytanii, zajmującego się m.in. historią Tatarów i muzułmanów w Europie Środkowo-Wschodniej. Następnie dr Aleksander Miśkiewicz wystąpił z wykładem pt. „Tatarzy polscy wobec rzeczywistości lat międzywojennych, II wojny światowej i Polski Ludowej”. Mufti RP Tomasz Miśkiewicz omówił temat „Tatarzy w Polsce - tożsamość religijna a narodowośćowa”, natomiast dr Katarzyna Warminska przedstawiła „Tatarską etniczność w świetle badań socjologicznych”.

Po dyskusji, w której głos zabrał m.in. Bronisław Talkowski, przewodniczący Muzułmańskiej Gminy Wyznaniowej w Kruszynianach, oraz pokrzepieniu się kawą i herbatą rozpoczęła się część druga, moderowana przez piszącego te słowa. Dr Adas Jakubauskas, przewodniczący Związku Wspólnot Tatarów Litewskich, przybliżył „Tatarską wspólnotę na Litwie”, wystąpienie dr Agaty Skowron-Nalborczyk zatytułowane było „Tatarzy w Finlandii. Historia i dzień dzisiejszy”, zaś mgr Antoni Kosowski zaprezentował temat pt. „Nowojorski meczet Rzeczypospolitej. Historia gminy tatarskiej w Stanach Zjednoczonych”. Po smacznym posiłku nadszedł czas na część trzecią, którą moderował dr Michał Łyszczarz.

Prof. Selim Chazbijewicz analizował „Tożsamość polskich Tatarów w dobie współczesnej. Wyzwania globalizacji i kultury masowej a perspektywy i formy przetrwania mniejszości tatarskiej w Polsce”. Michał Adamowicz, twórca i redaktor internetowego portalu tatarskiego - Tataria.eu, zrelacjonował zagadnienie „Tatarzy w Internecie”, a mgr Longin Graczyk opisał „Odzyskiwanie wspólnoty - Tatarzy realni i wirtualni”. Moderatorem ostatniego etapu sympozjum był dr Adas Jakubauskas. Musa Czachorowski, redaktor naczelny „Przeglądu Tatarskiego” i „Muzułmanów Rzeczypospolitej”, przedstawił „Rozważania o tatarskiej tożsamości”, dr Michał Łyszczarz - „Problematykę przemian generacyjnych młodego pokolenia polskich Tatarów”, a Andrzej Albinia zaciekał zebrań głośząc: „Gdy milkną usta - mówią dłonie. O tatarskości antropologicznej populacji okolic Janowa Podlaskiego”. Rzeczywiście,

można było zauważyć, że w pewnym momencie obecni z uwagą zaczęli obserwować swoje dłonie, porównując ich bruzdy z pokazywanymi akurat na ekranie...

Zakończyła te interesujące wystąpienia ożywiona wymiana zdań, kontynuowana następnie na uroczystej kolacji. Była ona okazją do nie tylko do wspomnień, ale i do refleksji nad przyszłością tatarskiej społeczności. Odbyła się również prezentacja książki „Nowojorski meczet Rzeczypospolitej. Historia gminy tatarskiej w Stanach Zjednoczonych”, autorstwa Antoniego Kosowskiego. Przewodnicząca białostockiej gminy MZR, Halina Szahidewicz.

Kolejny dzień sympozjum rozpoczął się wspólnym wyjazdem do Kruszynian, gdzie zwiedzono meczet oraz mizar. W roli przewodnika, z wielką znajomością rzeczy, wystąpił dr Artur Konopacki. W „Tatarskiej Jurcie” Dżennety Bogdanowicz czekał smaczny - jak zwykle zresztą - poczęstunek, można było postrzelać z tatarskiego łuku oraz poeksytować się tańcem brzucha. Następnie udano się do Bohonik. Na mizarze czekał już tamtejszy imam Aleksander Bazarewicz, a w Domu Pielgrzyma powitała gości serdecznie przewodnicząca bohonickiej gminy Mirosława Korycka. Przy świetnych kołdunach i równie świetnym pierogu z mięsem oraz jabłkami rozpoczęła się dyskusja nawiązująca do tematów z sympozjum oraz poruszająca problematykę zachowania tatarskiej tożsamości. Prowadził ją dr Artur Konopacki, zaś jakie wnioski do realizacji wysnuła z niej Rada Centralna Związku Tatarów RP, miejmy nadzieję, dowiemy się niebawem.

W sumie sympozjum można uznać za udane. Zaprezentowane na nim teksty mają być wydane w osobnym tomie. Słowa uznania należą się młodemu zespołowi organizacyjnemu: Kamie Adamowicz i Krzysztofowi Michałowskiemu, wspieranym przez Macieja Muchę. Życzymy jeszcze sobie, aby władze naszego związku przeanalizowały wszystkie wypowiedziane tu ważne słowa dotyczące tatarskiej społeczności i udanie wprowadzały je w życie. Przy pomocy, rzecz jasna, całego środowiska. To nasza przecież wspólna, wielka sprawa.

7-asis Romualdo Makavecko vardo greitųjų šachmatų turnyras

JONAS RIDZVANAVIČIUS

7-asis Romualdo Makavecko vardo greitųjų šachmatų turnyras įvyko 2013 metų rugsėjo 21 dieną, šeštadienį, Kauno karininkų ramovėje. Tai jau septintas toks renginys – turnyras, kuriame dalyvauja šachmatininkai iš visos Lietuvos, ir jau praėjo septyneri metai nuo Romualdo išėjimo iš šio pasaulio.

Šį kartą dalyvavo 86 šachmatininkai iš įvairių Lietuvos miestų bei vietovių. Be abejo, gausiausiai dalyvavo kauniečiai, tačiau buvo šachmatininkų iš Vilniaus, Alytaus, Panevėžio, Druskininkų, Marijampolės, Vilkaviškio, Raseinių, Jonavos, Prienų ir kitų Lietuvos miestų bei miestelių. Iš viso susirinko 86 dalyviai, tarp kurių, tiesa, šį kartą buvo nedaug skambių tarptautinių vardų turinčių šachmatininkų. Dalyvavo tik vienas tarptautinis meistras (kauniškis Kęstutis Kaunas) ir tik vienas FIDE meistras kaunietis Mindaugas Genutis. Šį kartą turnyre dalyvavo vienas šachmatininkas iš Danijos (Grabow Pouelsten Holm, 2157) ir vienas iš Lenkijos (Gerasimowisz Stanislaw, 1855), tad turnyrą galima vadinti tarptautiniu. Tarptautinius reitingus turėjo 68 šachmatininkai.

Turnyrui teisėjavo Jonas Ridzvanavičius vyresnysis ir Algirdas Rauduvė. Šį kartą buvo naudojami elektroniniai laikrodžiai, todėl prie laiko limitų partijai buvo pridėdamas laikas kiekvienam ėjimui. Reglamentas kiekvienam žaidėjui – 12 min. + 5 sek. ėjimui.

Turnyro pradžioje vyriausiasis teisėjas trumpai papasakojo šių turnyrų istoriją ir suteikė žodį didmeistriui Algimatu Butnoriui, kuris papasakojo savo atsiminimus apie R. Makavecko šachmatinę veiklą, apie jo vadovavimą Kauno šachmatų federacijai, ypač pabrėžė jo nuopelnus sunkiais sovietiniais laikais siunčiant Lietuvos šachmatininkus į tarptautinius turnyrus užsienyje, kas buvo tada labai sunku. Toliau pasisakė Kauno apskrities totorių bendruomenės pirmininkas Kęstutis Šafranavičius, kuris paminėjo R. Makavecko nuopelnus Lietuvos totorių bendruomenei, pažadėjo remti tokius turnyrus ateityje ir palinkėjo susirinkusiems žaidėjams sėkmės prie šachmatų lentų. Oficialiosios dalies pabaigoje dvi dainas totorių kalba padainavo mūsų dainininkė Rima Kazėnienė.

Turnyras vyko šveicariška sistema 9 ratais. Susitikdavo žaidėjai, turintys vienodą taškų skaičių. Po 9 ratų išaiškėjo nugalėtojai įvairiose kategorijose. Jie buvo apdovanoti specialiais įsteigtais prizais.

Pagrindiniais prizais apdovanoti turnyro nugalėtojai.

Pirmąją vietą užėmė penkiolikametis Titas Stremavičius, kuris nors ir neturi skambių tarptautinių vardų, bet tarp dalyvių turėjo aukščiausią tarptautinį reitingą (2338). Jis surinko 7,5 taško, laimėjo 7 partijas, vieną sužaidė lygiosiomis su tarptautiniu mestru K. Kaunu ir vieną pralaimėjo mūsų atstovui Danieliui Makulavičiui. T. Stremavičius buvo apdovanotas specialia R. Makavecko taure, aukso medaliu, piniginiu prizu ir jam buvo padovanota knyga „Lietuvos totoriai istorijoje ir kultūroje“. Titas Stremavičius daro staigią pažangą, po savaitės įvykusiose Europos moksleivių iki 16 metų Greitųjų šachmatų čempionate Juodkalnijoje Budvos mieste jis užėmė pirmąją vietą ir tapo šioje moksleivių kategorijoje Europos čempionu.

Antrąją–ketvirtąją vietą turnyre pasidalijo Marius Bieliaus-

Nuotraukoje iš kairės: K. Šafranavičius, turnyro nugalėtojas Titas Stremavičius, turnyro teisėjai A. Rauduvė ir J. Ridzvanavičius

kas, tarptautinis meistras Kęstutis Kaunas ir FIDE meistras Mindaugas Genutis surinkę po 7 taškus iš 9 galimų. Pagal papildomus rodiklius – Bucholco koeficientus ir performansą – antroji vieta atiteko M. Bieliauskui, trečioji – K. Kaunui ir ketvirtoji M. Genučiui. Jie buvo apdovanoti sidabro ir bronzos medaliais ir atitinkamais prizais.

Po 6,5 taško iš 9 galimų surinko 4 dalyviai. Tai marijampoliškis Žygimantas Svitojus, kauniečiai Tomas Tamošiūnas ir Paulius Juknis bei marijampoliškis Rimvydas Šumskis. Jie pagal papildomus rodiklius išvardinta tvarka užėmė penktąją–aštuntąją vietas. Devintąją–septynioliktąją vietas užėmė 9 dalyviai, visi surinkę po 6 taškus iš 9 galimų. Tai lenkas Stanislaw Gerasimowisz, Algimantas Arulis (Marijampolė), Valerij Šulgin (Kaunas), Ieva Žalimaitė (Plungė), P.H. Grabow (Danija, Veiles miestas), kauniečiai Tadas Čeponis, Ignas Rimkus, Arūnas Žygas ir Aleksejus Molotkievič (Druskininkai). Jie pagal papildomus rodiklius išvardinta tvarka užėmė penktąją–septynioliktąją vietas. Jie apdovanoti piniginių prizais. Publikacijoje visi dalyviai, kurių nenurodyta gyvenamoji vieta, yra kauniečiai.

Toliau prizais buvo apdovanoti šachmatininkai, užėmę prizines vietas atitinkamose kategorijose.

Tarp moterų (mergaičių) pirmąją vietą užėmė Ieva Žalimaitė (Plungė) (6 taškai), antroji buvo Lina Jančiulytė (4 taškai), trečioji – Margarita Baliūnienė (taip pat 4 taškai). Be piniginių prizų, L. Žalimaitei buvo įteiktas geriausiai žaidusios moters (mergaitės) medalis.

Tarp dalyvių su mažesniais tarptautiniais reitingais nei 1850 bei dalyvių be reitingų pirmąją vietą užėmė Valerij Šulgin (1818), antras buvo Ignas Rimkus (1785) ir trečiasis – Aleksejus Molotkievič (Druskininkai, 1584). Jie visi surinko po 6 taškus iš 9 galimų ir tik papildomi rodikliai nulėmė jų vietas šioje kategorijoje.

Tarp moksleivių pirmąją vietą užėmė Tadas Čeponis (6 taškai), antrąją – Laurynas Miknevičius, trečiąją – Augustas Vaškevičius (Marijampolė). Jie abu surinko po 5,5 taško. T. Čeponiui buvo įteiktas geriausio moksleivio medalis. Be šių moksleivių aukštesnes vietas, aišku, užėmė turnyro nugalėtojas

moksleivis Titas Stremavičius ir Žygimantas Svitojus, tačiau jie tapo pagrindiniais turnyro prizininiais.

Tarp senjorų, vyresnių nei 60 metų, pirmąją vietą užėmė lenkas Stanislaw Gerasimowisz, antrasis buvo Arūnas Žygas (abu po 6 taškus) ir trečiasis – Gintautas Petraitis (5,5 taško). Tiesa, tarptautinis meistras Kęstutis Kaunas taip pat patenka į šią kategoriją: jis pateko į turnyro pagrindinių nugalėtojų tarpą, todėl jam buvo įteiktas geriausiojo senjoro medalis, o piniginiai prizai – išvardintiems senjorams.

Tarp vyresnių senjorų, kuriems per 70 metų pirmasis buvo mūsiškis Danielius Makulavičius (5,5 taško), antras – Nikolaj Matvienko (Nemėžis, 4,5 taško) ir trečias – Leonas Juozonis (4,5 taško).

Tuo dalyvių apdovanojimai buvo baigti. Reikia pasakyti, jog šis turnyras yra užregistruotas tarptautinėje šachmatų federacijoje FIDE ir bus joje apskaitomas. Visi dalyviai įgaus savo in-

dividualius FIDE identifikavimo numerius ir bus skaičiuojami greitųjų šachmatų (RAPID) reitingai.

Uždarymo metu dalyvius sveikino ir prizus teikė Kauno apskrities totorių bendruomenės pirmininkas Kęstutis Zenonas Šafranavičius, turnyro teisėjai Jonas Ridzvanavičius vyresnysis ir Algirdas Rauduvė.

Visi dalyviai buvo pavaišinti kava, arbata, sausainiais, saldainiais, įvairiais sumuštiniais. Stalus tvarkė mūsų moterys Lilė Asanavičienė, Liusė Kalkauskienė, Violeta Jakubauskienė, Jolanta Zinkuvienė ir Rima Kazėnienė.

Savo ruožtu reikia pažymėti, jog iš visų Lietuvoje vedamų greitųjų šachmatų turnyrų, R. Makavecko turnyrai susilaukia didžiausio šachmatininkų dėmesio ir gausiausio dalyvavimo. Tiesa, mažokai dar dalyvių su skambiais tarptautiniais vardais – didmeistrių, tarptautinių meistrų. Jiems privilegijai reikia didesnių piniginių prizų.

KAUNIEČIAI APLANKĖ VALDOVŲ RŪMUS

2013 m. lapkričio pabaigoje apie 20 Kauno apskrities totorių bendruomenės narių aplankė Valdovų rūmus. Ekskursija buvo organizuota gavus lėšų pagal projektą, kuriam duomenis teikė bendruomenės pirmininkas Kęstutis Z. Šafranavičius (jam talkininkavo Romualdas Ščuckus ir Lilija Asanavičienė).

Šioje istorinėje vietoje IV–VIII a. buvo medinė gyvenvietė, XIII a. II p. dalis gyvenvietės virto mūro pilimi. XIV a. I p. ji tapo svarbiausiu statiniu mūro siena juosiamoje didelėje Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje. Nuo pirmųjų Gediminaičių laikų čia rezidavo beveik visi Lietuvos valdovai. Jie ne kartą plėtė mūro pilį, o XV a. pab. pradėjo jos esminę rekonstrukciją. Iš pradžių turėjusi gotikos bruožų, XVI a. reprezentacinė Lietuvos didžiųjų kunigaikščių rezidencija tapo ištaigingais renesanso rūmais. XVII a. I p. jie įgijo ir ankstyvojo baroko požymių. Vilnius tuo metu buvo vienu iš didžiausių Vidurio Rytų Europos centrų. XVII a. vid. okupantai rūmus nuniokojo, o XVIII a. pab. – XIX a. pr. ir visiškai sugriovė.

2000 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė įstatymą dėl Valdovų rūmų atkūrimo ir paskirties. Po dvejų metų pradėti statybos darbai. 2013 m. du iš keturių Valdovų rūmų korpusų atverti lankytojams, juose įsikūrė nuo 2009 m. veikiantis Nacionalinis muziejus – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai.

Nacionaliniame muziejuje Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmuose galima apžiūrėti dvi nuolatinės ekspozicijas, atspindinčias isto-

Kauniečiai Valdovų rūmų požemiuose

rinės rezidencijos funkcijas. Gausūs radiniai kartu su rūmų raidos maketais, ikonografinė medžiaga ir tekstiniais komentarais rodomi Rūmų istorinės ir architektūrinės raidos ekspozicijoje (I maršrutas). Rūmų atkurtų istorinių reprezentacinių interjerų ekspozicija (II maršrutas) lankytojus atves į reprezentacines menas su atkurtais istoriniais vėlyvosios gotikos, renesanso ir ankstyvojo baroko reprezentaciniais interjerais, taip pat į specialią lobyno salę.

Ekskursija kauniečiams paliko malonius įspūdžius, kartu suteikė galimybę bendruomenės nariams pabendrauti, aptarti savo problemas ir rūpesčius.

Reikia taip pat pažymėti, kad kauniečiams pavyko susipažinti ne tik su visa ekspozicija, bet ir apžiūrėti eksponatą

iš Sankt-Peterburgo (Rusija) Ermitažo. Tai Jadvygos Jogailaitės brangenybių skrynutė, sukurta nežinomų meistrų Vokietijos Niurnbergo mieste 1533 metais. Prie šio įspūdingo eksponato stovėjo papildoma sargyba.

„LT“ informacija

Lietuvos pagyvenusių žmonių asociacija (prezidentė Grasilda Makaravičienė), Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga (pirmininkas Adas Jakubauskas) ir Vilniaus miesto savivaldybės Naujamiesčio seniūnija (seniūnė Jūratė Vitkutė Paulionienė) 2013 m. lapkričio 24 d. pasirašė bendradarbiavimo susitarimą.

Kurban Bairam subūrė totorius

2013 m. spalio 19 d. Vilniaus įgulos karininkų ramovė pražydo totoriškų nacionalinių kostiumų spalvomis ir skambėjo nuo totorių melodijų. Lietuvos totoriai čia šventė Kurban Bairam – aukojimo ir hadžo pabaigos šventę.

Melodijos, šokių ritmai

Gausiai susirinkusių totorių iš įvairių šalies kampelių, šios tautos bičiulių laukė įdomi ir spalvinga šventės programa.

Koncertavo totorių folkloro ansamblis „Alije“, vadovaujamas Aleksandro Melecho. Daugiau kaip penkiolika metų gyvuojantis kolektyvas – nuolatinis totorių švenčių, o taip pat Vilniaus, Kauno miestų dienų, tarptautinių festivalių Lenkijoje dalyvis, ne kartą jo meną matė Lietuvos televizijos žiūrovai.

Kurban Bairam šventėje pasirodęs Almiros Trakšėlienės vadovaujamas totorių vaikų ansamblis „Ilsu“ dar negali pasigirti tokia ilga biografija, o ir jo

dalyvių amžius labai jaunas. Tačiau ar daug Lietuvos vaikų gali pasakyti dalyvavę Lietuvos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai renginiuose? O „Ilsu“ praėjusią vasarą buvo išvykęs į Lietuvos ambasados Ukrainoje surengtas Lietuvos dienas Kryme, koncertavo istoriniame Krymo totorių centre Bachčisarajuje. Lietuvos dienų Kryme renginiai buvo skirti Lietuvos pirmininkavimo ES Tarybai pradžiai pažymėti.

Fotografijų paroda

Šventės metu Karininkų ramovės foje buvo atidaryta fotomenininko Jono Paršeliūno Lietuvos totorių sakralinio paveldo fotografijų paroda. Jose užfiksuotos totorių mečetės, esančios Nemėžyje, Keturiasdešimties totorių kaime (Vilniaus r.), Raižiuose (Alytaus r.) ir Kaune, o taip pat dalis šių šventovių interjero. Sovietmečiu veikė tikrai Raižių mečetė, kitos buvo uždarytos, o mečetė Vilniuje

nugriauta. Ją parodoje priminė atminimo lentos, pritvirtintos prie Pusulaidininkų fizikos instituto pastato, nuotrauka.

Parodoje eksponuojama Kėdainių minareto nuotrauka. Dvidešimt penkių metrų aukščio minaretas pastatytas 1888 m. ir skirtas atminti Rusijos – Turkijos karą. Tai vienas iš dviejų minaretų Lietuvoje (kitas yra prie Kauno mečetės).

Sakraliniam totorių paveldui priklauso kapinės. Nuotraukose užfiksuotos Nemėžio, Raižių ir Salako (Zarasų r.) senosios totorių kapinės.

Ilgaamžės tradicijos

Kurban Bairam – pati didžiausia šventė islamo kalendoriuje. Tai aukojimo šventė, turkiškai vadinama Kurban Bairam arba Eid al-Adha – arabiškai kalbančiose šalyse. Ji švenčiama dvylikto mėnesio Zul Hidžah dešimtą dieną pagal musulmonų mėnulio kalendorių.

Šventės metu tikintieji aukoja gyvulius – avinus, karves, ožkas ir kupranugarius. Ritualinio gyvulių skerdimo tradicija siekia biblijinius laikus. Dievas, norėdamas išbandyti pranašo Abraomo tikėjimą, liepęs jam paaukoti savo sūnų Izaoką. Paskutiniu momentu, kai Abromas buvo bežudęs sūnų, Dievas atsiuntė jam avinėlį ir paprašė paaukoti jį vietoje sūnaus.

Kurban Bairam – šventė, kai susiburia šeima, vieni kitus sveikina, lanko, daug ir skaniai valgo.

TBN informacija

Totorių vaikų ansamblis „Ilsu“

Aleksandro Melecho vadovaujamas Totorių folkloro ansamblis „Alije“

Kėdainių minaretas

Talentingas inžinierius, mylintis ir rūpestingas sūnus, vyras, tėvas

(Atkelta iš 1-o psl.)

tas ir pulko teismo pirmininku.

Protėviai tarnavo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės raiteliais, tad Ramazano broliai Ivanas ir Konstantinas, kaip dauguma Krinickų pagal vyriškąją liniją, buvo kariškiai, o sesuo Sofija pirmojo pasaulinio karo metu slaugė sužeistuosius, vėliau dirbo Maskvoje sekretore musulmonų reikalų komisariate.

Ivanas Krinickij, manoma, buvo pirmasis musulmonas, baigęs Jūrų korpusą ir tapęs 1909 m. karinio jūrų laivyno karininku. Stalino režimo represuotas 10-iai metų, vėliau visiškai reabilituotas. Konstantinas Krinickas buvo aktyvus Lietuvos totorių bendruomenės narys.

1923 m. rugpjūčio 27 d. grupės totorių iniciatyva buvo įsteigta Kauno totorių draugija. Jos aktyviausi nariai buvo Aleksandras Chaleckis, Dovydas Kalina ir **Kostas Krinickas**. Draugijos rūpesčiu 1930 m. Kaune buvo pastatyta nauja mūrinė mečetė. Ji buvo skirta LDK didžiajam kunigaikščiui Vytautui atminti.

Georgijaus motina Natalija iki 1940 m. pasižymėjo kaip gabi skulptorė (1938 m. pažymint Lietuvos Respublikos 20-metį gavo Katalikų veikimo centro vyriausiosios valdybos premiją). Jai buvo siūloma tobulintis Paryžiuje už valstybės lėšas. Sovietinės okupacijos laikais buvo priversta atsisakyti savo profesijos – darbai neatitiko sovietinės ideologijos. Tik atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, vėl pradėjo kurti skulptūras.

Georgijaus ir jo sesers Aleksandros vaikystė buvo nerūpestinga. Žaliakalnio viduryje tėvai valdė nemažą dalį žemės sklypo. Vaikams buvo įrengta žaidimų aikštelė, kurioje žaisdavo tinklinį ir kroatetą. Susirinkdavo vaikai iš apylinkių: Lidija ir Adas Domeikai, dvarininkų Dobrovolskių vaikai, Kochanai, Jakovlevai. Georgijus ypač gerai žaidė tinklinį, stipriai smūgiuodavo. Kaip pasakojo jo vaikystės draugas Fotijus, žaidėjai bijodavo stiprių Georgijaus smūgių kamuoliu; iš savo amžininkų jis išsiskyrė ir aukštu ūgiu.

Mama visada pavaišindavo vaikus skania arbata, kurią įpildavo iš garuojančio virdučio „samovaro“. Leisdavo sūnui laikyti balandžius; motinai garsiai juos pakvietus, jie iš karto atskrisdavo ir nutūpdavo ant jos rankų ir pečių, tai vaikams darydavo didžiulį

Georgijus su savo šeima

įspūdį. Tėtis Ramazanas vakarais, atsisėdęs ant suoliuko ir rūkydamas cigarą, mėgdavo stebėti vaikų tinklinio žaidimą ir visada paplodavo sėkmingai pataikius. Buvo sklype ir nemažas prūdas, kuriame vaikai, prižiūrimi suaugusiųjų, galėdavo žvejoti. Georgijus kartu su tėčiu mėgdavo žvejybą, tad abu važiuodavo dviračiais prie Nemuno ar kitų upių. Dažnai į išvykas pasiimdavo ir tėvo draugus Juozą Dzienajevičių, Petrą Maresjevą, prof. Nikolajų Noskovą, A.Dobrovolskį.

Krinickų šeima, kaip ir visa Lietuvos tauta, išgyveno pokario sunkumus, patyrė represijas ir deportacijas. Juos palietė ir visi ekonominiai, socialiniai pertvarkymai. Antrojo pasaulinio karo pradžią Georgijaus šeima kartu su aktorius Lauciaus šeimyna praleido besislapstant Kulautuvoje. 1948 m. buvo ištremta šalia gyvenusio draugo Antano Skaisgirio, kurio tėvas Juozas Skaisgiris buvo tarpukario Lietuvos ūkio ir politikos veikėjas, šeima. Georgijus labai ilgėjosi savo draugo, siūsdavo jam į Sibirą lietuviškas knygas, laikraščius. Motinos sesuo Klaudija Luščinaitė-Bykoviėnė kartu su vyru Vladu Bykovu (tarpukario laikais Lietuvos-Amerikos autobusų parko akcinės bendrovės bendrasavininku) buvo ištremti į Sibirą, Tiksi, kur 1954 m. mirė.

Krinickų šeima tremties išvengė, nors neoficialiais kanalais buvo gavę žinių, kad yra įrašyti į tremiamųjų sąrašus. Gyveni-

mas tęsėsi nuolatinės įtampos būsenoje. Tėvą Romaną Krinicką dažnai kvietė KGB, kvosdami apie jo artimuosius ir draugus emigravusius į užsienį. 1947 m. jis buvo supirkęs veltinių, šiltų rūbų, pjūklą, kt., šitaip besirušdamas tremimui, kurio galiausiai išvengė laimingo atsitiktinumo dėka. Okupacijos metais vokiečiai teatre leido dirbti rusų belaisviams. Vieną iš jų, dailininką S. Šominą, Krinicko tėvai dažnai atsivesdavo į namus. Šis net yra nutapęs Georgijaus portretą. Tik ši pažintis su rusų belaisviu dailininku juos išgelbėjo nuo tremties.

Baigęs Kauno Saulės berniukų gimnaziją, 1955 m. Georgijus pradėjo studijuoti Kauno Politechnikos Institute (dabar Kauno technologijos universitete) Mechanikos fakultete, sėkmingai rašė referatus, kursinius darbus. Kaip ir daugelis bendrakursių ypač mėgo docento L. Kumpiko paskaitas. Ši studentų laida buvo labai gabi, kūrybinga ir draugiška. Georgijus buvo nutrūktgalvis motociklininkas, išmoningas turistinių žygių organizatorius, iš kurių ypač įsimintina liko išvyka į Uralą. 1960 m. diplominį darbą apgynė su įvertinimu „Labai gerai“. Instituto rektorius tuo metu buvo prof. K. Baršauskas, fakulteto dekanas doc. N. Milenskis. Gamybinę praktiką atliko Spec. konstravimo biure Odesoje (dabartinėje Ukrainoje), kur įgyjo daug patirties.

1960 m., kartu su kurso draugu Aleksu Kazlausku, pagal paskyrimą pradėjo dirbti

Kauno F. Dzeržinskio Staklių gamykloje inžinieriumi-konstruktoriumi, kur susipažino su grįžusia iš tremties Igarkoje, savo būsima žmona Aldona, Dirbdamas buvo nuoseklus ir metodiškas kiekviename žingsnyje. Tapo vedančiuoju inžinieriumi-konstruktoriumi, vienu iš koordinatinių staklių kūrėjų spec. konstravimo biure. Tuomet biurui vadovavo nusipelnęs inžinierius dr. Juozas Rudzianskas. Jaunas specialistas čia susipažino su talentingais inžinieriais Algirdu Galinsku, Vladu Vasilkevičiumi, Antanu Kreivėnu, Aleksandru Peremykinu, Vaclovu Gendvilu. Vėliau pažintys išaugo į ilgmetes draugystes. Visus suvienijo aistringas hobis – vandens turizmas motorinėmis valtims. Kasmet vasarą organizuodavo grupinius savaitinius turistinius žygius motorinėmis valtims Nemunu į Kuršių Neriją. Išvykose Georgijus bet koku oru sugebėdavo įkurti laužą, buvo skaniausios sugautos žuvies kepėjas.

Vedęs 1975 m. į švirkas visada pasiimdavo ir šeimą. Plaukdami Nemunu susipažino su Raudonės, Vytėnų pilių gilią istoriją menančiu architektūriniu paveldu, Zapyškio, Vilkijos bažnytelėmis. Turėjo išskirtinę galimybę išvysti Ragainę, Tilžės tiltus per Nemuną. Grožėjosi pralekiančiais vaizdingais Nemuno krantais. Nakvynei stengdavosi sustoti Lietuvos pusės krantuose, nes Kaliningrado pusėje jausdavosi nesaugiai.

Stebėdami Nemunu skriejančius greitaeigius laivus, Georgijus kartu su Vladu Vasilkevičiumi sumanė patobulinti savo paprastą motorinę valtį „Kazanke“. Tad pasigaminę iš nerūdijančio plieno „sparnus“, netgi sugebėdavo lenktyniauti su greitaeigiu laivu „Raketa“, išvystydami greitį virš 40 km/h. Su greičio padidėjimu 30-50 proc. sumažėjo ir kuro sunaudojimas. Šis dviejų gabių inžinierių išradimas, 1964 m. aprašytas sąjunginame žurnale „Katera i Jachty“, sulaukė didžiulio atgarsio ir susidomėjimo iš visos Sovietų Sąjungos. Išradėjų adresu plaukdavo gausybė laišku ir atsiliepimų. Georgijus jautė pareigą visiems į laiškus atsakyti, o tuomet gi dar nebuvo interneto, susirašinėdavo laiškais, siųsdavo ir atšviestus brėžinius. Įsigyjęs mažųjų laivų vairuotojo teises, Georgijus ne kartą tapo nugalėtoju respublikinėse motorinių valčių mėgėjų varžybose.

Gabus ir perspektyvus inžinierius buvo pastebėtas ir 1967 m. užkalbintas perėjo dirbti į fabriką „Kauno audiniai“. Ten jis tapo konstravimo biuro viršininku. Nuolat skaitydamas naujausią mokslinę literatūrą pagal galimybes žinias pritaikydavo savo darbe. Čia išdirbo virš 30 metų. Darbe buvo

labai vertinamas, gavo daugkartinius apdovanojimus, padėkos raštus, atminimo medalius, buvo įrašytas į įmonės Garbės lentą. Aktyvus išradėjas vienas ir su vyriausioju fabriko inžinieriumi Adomu Vaidakavičiumi buvo parašęs daugybę išradimų ir pasiūlymų, už kuriuos ne kartą buvo apdovanotas TSRS sąjunginiu liaudies ūkio pasiekimų atminimo medaliais. Jaunus kolegas noriai mokydavo, negailėdavo jiems patarimų iš savo gausaus žinių bagažo ir gyvenimiškos patirties.

Prasmingo darbo žmogus, kolegų ir draugų gerbiama asmenybė, kiekvieno darbo imdavosi nelengvabūdiškai, o kuo geriau pažinęs ir išanalizavęs. Viską atlikdavo preciziškai, buvo be galo tvarkingas, to jį išmokė tėvas. Georgijus stebindavo aplinkinius savo techniniais ieškojimais ir sugebėjimais, tačiau visą gyvenimą išliko kuklus, neieškojo kokio nors ypatingo išgarsėjimo, nesididžiudavo savo nuopelnais ir darbu. Naujiems metams visada pats pasigaminavo įvairios pirotechnikos. Išradėjas iš prigimties, turėjo auksines rankas, mokėjo dirbti tekinimo, frezavimo, šaltkalvio, staliaus darbus. Namų rūsyje turėjo įkūręs nemažas dirbtuves, kuriomis leisdavo naudotis ir draugams. Dažnai atvykdavo draugai Vytautas Šimkus, Laimis Grockis, L. Mežlaidis ir kt.

Savo draugui docentui chirurgui Eduardui Kelbauskui padėjo patobulinti ne vieną medicinos prietaisą. Sukūrė lietuvišką venų ekstraktorių (prietaisas, kurio pagalba yra šalinama išsiplėtusi vena), taip pat pagamino ne vieną rinkinį estetinėms venų operacijoms (instrumentai, kuriais šalinamos varikozinės venos nepaliekant randų). Iš viso kartu su docentu E. Kelbausku buvo

pateikta 18 rac pasiūlymų įvairiems medicinos įrankiams tobulinti. Georgijaus rankų darbo instrumentai, pagaminti iš aukščiausios kokybės plieno, buvo vienetiniai, ypač tarybinio aprūpinimo medicinos įrankiais ir prietaisais kontekste. Daugelį metų jie tarnavo gražinant moterų kojas. Šie įrankiai iki šiol yra saugomi docento E. Kelbausko.

G. Krinickas buvo didelės širdies, pareižingas šeimos žmogus. Labai mylėjo savo tėvą, įvairiais būdais skatino jį kūrybai; vykdami į gamtą ieškodavo kuo gražesnių vaizdų, kad tėtis galėtų tapyti. Rengiant parodas, pats preciziškai padarydavo paspartus tėvo paveikslams, juos įstiklindavo. Paspartas tai įreminimas iš kieto braižybinio popieriaus, kuris aplink piešinį sudaro plačius pakraščius, dėl to rėmeliai atrodo dailesni. Šis darbas nėra lengvas, o reikalaujantis daug atidumo, kruopštumo ir tikslumo. Tekdavo padėti tai daryti ir šeimos draugei dailininkei Veronikai Šleivytei, kuri velionį Georgijų vadindavo „Gerų paslaugų biuru“.

Kiek galėdamas saugojo tėvo ir motinos meno kūrinius, kai gyvenamajam namui buvo atliekamas kapitalinis remontas. Buvo be galo nuolankus tėvams, jam buvo svarbi jų nuomonė. Teko kartu išgyventi tėvų sielvartą, moraliai juos stiprinti, kai jų turtas ne kartą buvo konfiskuojamas sovietų valdžios. Kai buvo nacionalizuojami namai jam buvo 12 metų, o kai buvo nacionalizuojami žemės sklypai – 29-eri. Už atimtą žemę ir želdinius jokios kompensacijos šeima negavo. Savo prisiminimuose buvęs tremtinys Antanas Skaisgiris rašo: „Krinickų namų valda buvo didelė, su dviem sklypais abiejose Seinų gatvės pusėse. Bičiulių Krinickų žemė išparceliuota ir jiems buvo numatyta didelė savivaldybės piniginė kompensacija.“

Aldona ir Georgijus Trakuose 2010 m.

Turėdamas tėvo žemės pirkimo dokumentus, galiu palyginti ir teigti, kad nusavinus savivaldybei Krinickų sklypus lėšų užtekta apmokėti vaikų studijas Oksforde, poilsinei Palangoje ir nusipirkti vilą Pietų Prancūzijoje, greta ponų Natalijos ir Ramazano studijų laikų teatro direktoriaus diplomato Jurgio Savickio. Bet tai tik praeities pamąstymai...“

Namuose Georgijus stengdavosi tėvams kiek galėdamas padėti: susirgus tėvui, namų ūkio darbai užgulė jauno žmogaus pečius. Sūnui tekdavo darbuotis kūriku – kūrėti namo krosnis, tris šiltnamius, nes gėlių auginimas buvo tėvų pragyvenimo šaltinis. O taip norėjosi keliauti, tačiau jis ne visada galėjo sau tai leisti... Nuoširdžiai, su meile ir atsidavimu rūpinosi senatvėje sunkiai sergančiu tėčiu, trejetą metų jį namuose slaugė, kasdien per pietus atvykdavo iš darbo jį pamaitinti, suteikti kitą pagalbą. Dažną savaitgalį pas sergantį dailininką į svečius atvykdavo draugai: totorius tautodailininkas Juozas Dzienajevičius su žmona Maryte (dailininko Vizgirdos sesuo), dailininkė V. Šleivyte, gydytojas Kęstutis Šimkus, inžinierius Aleksandras Dobrovolskis; sūnus visada visus maloniai priimdavo, pavaišindavo.

Ypač mylėjo tėvo seserį Sofiją Krinicką, kuri kasmet atvažiuodavo iš Maskvos pavasaroti. Teta buvo nepaprastai išsilavinusi, įdomi, progresyvių pažiūrų asmenybė. Su pagyrimu baigusi gimnaziją, vėliau studijavo Maskvoje istorijos-filosofijos fakultete, pragyvenusi iki 95 m. amžiaus, turėjo fenomenalią atmintį. Pajutus senatvės negalios našta, persikėlė gyventi iš Maskvos į Kauną. Kartu gyveno ir atsakingai Georgijus ją iki mirties 5 metus globojo. Palaidojo šalia savo tėvo (jos brolio) Ramazano Eigulių kapinėse.

Į šias kapines 1969 m. organizavo savo senelių (iš motinos pusės) palaikų perkėlimą iš Vytauto pr.

Asmeniniame gyvenime Georgijus buvo nepaprastai sąžiningas, labai jautrios širdies, išgyvendavo dėl neteisybės ir žmonių apgaulės, ypač kai būdavo nusizengiamas teisingumui, tačiau mokėjo matyti ir šviesiąją gyvenimo pusę, pasižymėjo puikiu bruožu – su humoru žiūrėti į smulkias nesėkmes, kurios dažną žmogų suerzina ir supykdo. Pats buvo itin patikimas, šventai laikydavosi duoto žodžio. Labai vertino draugystę, visiems buvo geranoriškas, sunkiai pakeldavo tarpasmenines įtampas, nebuvo linkęs kitų kritikuoti, juo labiau sakyti ką nors bloga. Kaip galėjo bandė pridengti artimuosius nuo skausmo ir sielvarto. Mirus bendrakursiui Aleksandrui Kazlauskui, pa-

dėjo įsidarbinti likusiems našlaičiais dviem paaugliams. Georgijus kartu su tėvais labai pergyveno šeimos draugo ir kaimyno, Kauno valstybinio muzikinio teatro dainininko ir režisieriaus Rostislavo Andrejevo mirtį. Tragiška mirtis jį ištiko 1967 metų birželio 5 d. Maskvoje. Maestro šeimoje buvo gerbiamas ir mėgiamas.

Georgijus buvo iškilus žmogus ir savo išvaizda, ir vidumi, noriai bendraujantis. Buvo charizmatiškas – turėjo vidinę energiją, kuri prie jo traukė žmones. Kaip ir jo tėvai, pats niekada nepriklausė jokioms partijoms, tačiau nebuvo apolitiškas. Sugebėdavo rasti bendrų interesų su įvairaus sluoksniu ir amžiaus žmonėmis. Ypač buvo mėgiamas sūnėnų Andriaus, Artūro, Dariaus, Ramūno. Jaunimą žavėjo Georgijaus asmenybė, jis buvo ne tik įdomus linksmybų istorijų pasakojimas, bet ir neįkylus patarėjas įvairiais gyvenimiškais klausimais bei autoritetas technikos srityje. Namai buvo labai svetingi, juose niekada netrūkdavo lankytojų. Per Georgijaus gimtadienį balandžio 12 d. (pasaulyje minima kosmonautų diena) visada susirinkdavo nemažas būrys šeimos draugų ir bendradarbių.

Georgijų visi vadindavo Žoržu, ir šis vardas jam labai tiko, nes jis buvo tikras prancūziško galantiškumo įsikūnijimas, labai paslaugus ir inteligentiškas, visų prisimenamas kaip šeimos tradicijų puoselėtojas. Buvo patriotas, Atgimimo metu vykdavo į Vilnių ginti Parlamento. Sausio 13-sios naktį lydėjo žmoną, kai ji kalbėjo per Kauno televiziją. Jis buvo nenuilstamas teatro meno propaguotojas, ragindavo savo kolegas lankyti spektaklius. Ypač mėgo baletą, buvo dažnas ne tik Kauno, bet ir Vilniaus nacionalinio operos ir baletų teatro lankytojas. Pagal galimybes stengdavosi nepraleisti nė vieno naujo spektaklio, visada į teatrą vedavosi ir dukras. Mėgo fotografiją, knygas, filateliją, namų bibliotekoje turėjo sukaupęs didelę knygų kolekciją. Kauno A. Puškino mokykla padovanojo 200 tomų pasaulinės literatūros knygų.

Kaip šeimos relikviją saugojo senelio praeitame šimtmečiu statyto ir nubraižyto namo brėžinius. Sekdamas senelio pėdomis, kuris dukroms paliko trys pastatytus namus, Georgijus pats pastatė du gyvenamuosius namus. Dabar namus supa jo naujai užaugintas sodas, kas pavasarį pumpurus skleidžia 1943 metais jo pasodintas beržas, gausų derlių duoda Georgijaus išpuoselėtas dar senelio Ch. Luščino įveistas vynuogynas.

Georgijus nuo vaikystės domėjosi garbiną šeimos praetimis, savo iškilų protėvių žygiais, kova už papročius, gyvenimo būdo

išsaugojimą, skaitė gausioje tėvo bibliotekoje turimą literatūrą. Kruopščiai puoselėjo ir saugojo tėvo dailininko palikimą, jo paveikslus, nuotraukas, susirašinėjimo archyvą, mažiausią Lietuvoje totorių maldaknygę, organizavo jo darbų parodas. Stalinas pokario metais trėmė totorius, naikino jų kultūrinį palikimą, knygas, rankraščius. Tėvas dėl saugumo sukarpė savo tapytą „Totoriai žygyje“ paveikslą, kuris dalyvavo 1939 m. pirmoje savarankiškoje Ramazano Krinicko darbų parodoje. Georgijus šį vienintelį kartą eksponuotą paveikslą, 2012 m. restauravo ir dabar jis vėl eksponuojamas dailininko R. Krinicko darbų parodose.

Georgijaus šeima tai gražios harmonijos ir tolerancijos tarp skirtingų papročių ir religijų pavyzdys: musulmonų, katalikų ir pravoslavų. Jis visada sakydavo, kad nesvarbu koks tikėjimas, svarbu geras žmogus. Šeimoje Georgijus buvo rūpestingas vyras, mylintis vaikus tėvas, rūpinosi, kad visiems būtų gera. Nesibaimino sunkumų, sakydavo, kad jeigu imiesi sunkaus uždavinio, pirma reikia išsiaiškinti, ar tikrai to nori, o tada jau daryti nedejuojant.

Santarvėje ir meilėje su žmona Aldona užaugino dvi dukras: Eveliną ir Karoliną. Abi baigė Vytauto Didžiojo Universitetą. Dukroms skyrė daug laiko, jas labai mylėjo. Žiemą kieme joms išpildavo čiuożyklą, vėžindavo rogutėmis, mokė ant Turžėnų kalno slidinėti. Namuose sukaldavo lesyklėles, pavasarį keldavo inkilus. Anksti dar nepilname tes pats išmokė jas vairuoti. Stebino vaikus savo žiniomis: visų medžių, augalų, žverelių, paukščių pavadinimais, mokėjo pamėgdžioti jų garsus. Dukras mokė tolerancijos, mylėti savo kraštą, nepamiršti savo šaknų, pagarbos vyresniam žmogui.

Gerbė totorių bendrijos atstovus A. Jakubauską ir K. Šafranavičių už jų pasišventimą dirbti Lietuvos totorių bendruomenės labui, jų paragintas pradėjo aktyviai dalyvauti totorių bendruomenės renginiuose. Giminės, draugai, kiti jį pažinojusieji neslepia, kad labai trūksta Georgijaus, jo gerumo, šmaikštumo ir patarimų. Labiausiai tai jaučia šeimos nariai. Georgijus mylėjo gyvenimą, mokėjo ir norėjo gyventi...

Žaliakalnyje, ten pat kur gimė, 2012 m. gruodžio 21 d. staiga nutrūko Georgijaus gyvenimas. Į amžinybę Mirties angelas išsivedė iškilų Žmogų, mylimą vyrą, tėvą, brolių.

Paskutinį kartą atsiveikinti su Georgijum susirinko gausus būrys buvusių kolegų, draugų, kaimynų. Palaidotas Eigulių kapinėse Kaune, amžinojo poilsio atgulė šalia savo tėvų ir artimųjų.

PRISIMENANT KAUNO KAIMYNUS KRINICKUS IR MANO DRAUGĄ GEORGIJŲ

ANTANAS SKAISGIRIS

Po nesėkmingo bandymo 1944 metų rugpjūčio mėnesį pasitraukti į Vakarų, sugrįžome iš Suvalkijos prieš mokslo metų pradžią į Kauną. Lankiau pradžios mokyklą Nr. 13 Darbininkų gatvėje. Šalia buvo garsus Žaliakalnio turgus. Tai buvo vienintelė vieta ištuštėjusiam mieste, gausiai lankoma, nes ten vyko pagrindinis pasikeitimas prekėmis: inteligentija nešė, mano supratimu, gerus rūbus ir keitė juos į maisto produktus, kuriuos atgabendavo aplinkinių valsčių gyventojai. Iš uniformuotų žmonių galėjai įsigyti gražiausių trofėjinių paveikslų ir spalvotų vokiškų porcelianinių statulėlių, bet aš nepastebėjau, kad juos pirktų. Mane domino paveikslai medžioklės motyvais ir aš prie jų spoksodamas užsibūdavau.

Eidavau į mokyklą Seinų gatve, nes mūsų vila, kaip dabar sako - namų valda, buvo vingiuotoje Raginės gatvėje, lygia-grečiai Seinų. Mano dėmesį patraukdavo gerai matomi per medinės tvoros plyšius: dešinėje pusėje didelis prūdas ir sodas, kairėje - oranžerijos ir lysvės su gėlių daigais. Iš senelės pasakojimų, labai greitai sužinojau, kad tai pasiturinčių totorių kilmės miestelėnų Krinickų valdos. Raginės gatvės kaimynų vaikų perpus sumažėjo. Dingo mano vaikystės draugė Aldutė Šapokaitė, garsaus istoriko A.Šapokos dukra, ir kiti vaikai. Su artimiausio kaimyno solisto Rostislavo Andrejevo berniukais nesidraugavau, nes jie buvo jaunesni. Atsirado tolimesnių namų nauji draugai - scenografo Ramazano Krinicko sūnus Žoržas ir duktė Aleksandra, kurią vadinau trumpiniu - Ala. „Žoržas“ man keistai skambėjo, bet namiškiai paaiškino, kad tai rusų aristokratų dažnas vardas ir skatino naujai bičiulystei. Labai greitai su jais susidraugavau ir pradėjau lankyti jų dideliame dvieju aukštų name. Mes, vaikai, bėgome žiūrėti, kaip atrodo namas gretimoje Kapsų gatvėje prie sentikių maldos namų po teroristinio akto. Namų kampe žiojėjo skylė ir matėsi gražūs kambario baldai... Kas tai padarė, niekas nežino - tik spėlionės. Senelė prisitarė, kad jame gyveno policininkas, tuomet vadintas milicininku, Žaliakalnio nuovados viršininkas, o namo savininkų nebūta, dingo. Galima buvo įlysti pro kiaurymę ir pasivaikščioti po kambarius, bet vaikiška intuityva nusakė, kad taip elgtis nedera.

Krinickų šeima turėjo oranžerijas, kuriuose labai maloni šeimininkė - ponija Natalija augino gėles, ir tiksliai prisimenu - azalijas ir mažiau išvaizdžias pelargonijas. Žoržo mama mane nuvedavo prie namuose laikomų skulptūrų, nukeldavo nuo jų audeklus, rodydavo jas ir minėdavo jų pavadinimus. Jos buvo labai gražios, plastiškų linijų, vienos baltos ir kietos,

kitos - tamsios ir minkštos iš plastilino ir jose galima buvo įspausti piršto nagą. Vaikišku protu supratau, kodėl skulptūros dengiamos audeklu, kad vaikai nesusigundyti atlaužti kokį kūrinių rankos pirštą? Tada nesuvokiau, kad gal gėlininkė tais neramiais laikais mažai kam išvis norėjo demonstruoti savo kūrybos? Supratau, kad p. Natalija buvo skulptorė, nors jos, dirbančios su plastilinu, nemačiau. Jinai plušėjo drėgnoje, specifiniu kvapu atsiduodančioje, oranžerijoje.

Dar prisimenu, kad tame name gyveno senukas ir, gandais tikint, užmigo prieš saulutę prie prūdo, įkrito į vandenį ir prigirė. Prisiminimas apie Žoržo senelį, mums, vaikams, buvo labai įtikinantis kodėl draudžiama žaisti prie prūdo. Gal todėl, kad neturėjau nežinia kur esančio (o tiksliau kalinčio) tėvo, mane labiau traukė bendrauti su mano naujų draugų tėvuku, neeilinio talento menininku Ramazanu Krinicku. P. Krinickas buvo scenografas ir jis parodė man muzikinės komedijos teatre, kuriame dirbo, kaip „gimsta“ dekoracijos. Jos gulėjo ant grindų ir dailininkas ant jų vaikščiojo...

Krinickų namų valda buvo didelė, su dviem sklypais abiejose Seinų gatvės pusėse. Negalėjau tik rasti bendros kalbos su kieme pririštu šuneliu, kuri šeimininkai vadino „dvorniaška“. Prisiartinus prie būdos jisai puldavo mane ir kartą suplėšė kelnių klešnę, bet į koją neįkando. Ponia Natalija apgailestavo dėl incidento: juk buvau perspėtas nesiartinti prie šuns, todėl aš tuoj pat, susigėdinęs, prilaikydamas sudraskytą klešnę, nuskubėjau namo.

Būdamas tremtyje aš ilgėdavau savo geriausių vaikystės draugų - dvynukų Alos ir Žoržo. Retkarčiais gaudavau nuo jų banderoles su knygomis ir „Kauno Tiesa“ - pagrindiniu sovietinio Kauno dienraščiu.

Kartu visada prisimindavau ir p. Nataliją. 1948 metų gegužės viduryje jinai, manau sąmoningai, pasakojo man, dešimtmėčiui vaikui, kad bus dideli trėmimai ir jie jiems ruošiasi, džiovindami duoną gamina džiovėsius. Apie tai, tiksliai prisimenu, informavau senelę Prancišką Daugėlienę, bet kokia jos reakcija buvo, nepamenu. Visas Kaunas tais laikais buvo apimtas nenusakomo, tvyrančio aplinkoje nerimo. Dabar maštau: p. Natalija, apriūpindama gėlemis bene visus negausius Žaliakalnio inteligentus, buvo geriau informuota nei kitos potencialiai numatytos trėmčiai šeimos.

Su visa Krinickų šeima turėjau progą dar kartą pabendrauti 1957 metų vasarą. Gavau Krasnojarsko speckomendanto leidimą apsikalninti Lietuvoje. Aš keletą naktų praleidau jų svetinguose namuose. Pokalbiuose jautėsi šeimininkų nostalgija dėl prarastos, nacionalizuotos didelės dalies namų valdos. Rytinės pusės Krinickų

sklypas buvo užstatytas Kauno funkcionierių ir spekuliantų namais. Net sklypas prie namo buvo ženkliai pamažintas. Suprantama kalba, nekeliaklupčiaujantis, kaip panašiai tėvas ir sūnus Kalpokai sovietų valdžiai, menininkai Natalija ir Ramazanas Krinickai buvo „išbuožinti“ ir privalejo tenkintis tuo, kas dar palikta.

Dar prisimenu tų senų laikų bendravimo su p. Natalija epizodą: jinai ramiai, labai atvirai papasakojo, kad „manoji“ draugė, dukra Ala bendrauja su Žaliakalnio vaikinuku Aleksu Orlovu ir neverta man, trumpam atvykusiam, kviesti ją į kavinę arba pažiūrėti kino filmo. Geriau orientuotis į bičiulystę su Žoržu ir turistauti jo rankomis įrengtą motorinę valtį.

Nėra gyvųjų tarpe nei senjorų Krinickų, nei malonaus jaunystės draugo Georgijaus, kurį aš vadinau tik Žoržu. Pasiliko tik videoįrašas padarytas su juo Vilniuje, Meno rinkos agentūros galerijoje. Buvo gausus abiejų Krinickų kūrinių pristatymas... Vartydamas senus Kauno meno parodų katalogus visada surandu Krinickų - menininkų pavardes.

Dar prisimenu juos vartydamas ir studijuodamas senus Kauno žemėlapius: - 1842 metų Kauno tvirtovės plane teritorija trikampyje tarp Neries, Ukmergės plento ir Marvelės kaimo pažymėta kaip perspektyvi apgyvendinti rusų tautybės persikėlėlius (pereselency).

- 1895 metų žemėlapyje miesto šiaurinės ribos nurodytos ties Nagornaja gatve, dabar Žemaičių.

- 1904 metų gubernijos miesto Kovny plane nurodyta Zanavykų gatvė be pavadinimo, miesto riba sulyg Tvirtovės gatvė ir Sankt Peterburgo plentas (šosse) - būsimas Savanorių prospektas. Nurodyta prie Neries gyvenvietė „Ragina“, kurios tarpukario urbanistai nepamiršo suteikdami kanaluoto upelio vietoje įrengtos gatvės Raginės pavadinimą. Bet šių dienų Kauno savivaldybės klerkams, jaučiantiems nostalgiją sovietiniam palikimui, mielesnis Petro Kalpoko gatvės pavadinimas.

- 1923 metų laikinosios sostinės perspektyviniame plane, patvirtintame burmistro J.Vileišio, jau nurodytas būsimas mano tėvo Juozo Skaisgirio sklypas - Raginės, 12. Bičiulių Krinickų žemė išparceliuota ir jiems buvo numatyta didelė savivaldybės pinigine kompensacija. Turėdamas tėvo žemės pirkimo dokumentus, galiu palyginti ir teigti, kad nusavinus savivaldybei Krinickų sklypus lešų užtektų apmokėti vaikų studijas Oksforde, poilsinei Palangoje ir nusipirkti vilą Pietų Prancūzijoje greta ponų Natalijos ir Ramazano studijų laikų teatro direktoriaus diplomato Jurgio Savickio. Bet tai tik praecities pamąstymai...

Vilnius, 2013-11-25

Kviečiame Jus atvykti į tarptautinę pavasario šventę „Navruz“!

„Navruz“ – šventė, turinti galias istorines šaknis, vyksta pavasario lygiadienio dieną ir simbolizuoja ateinančią pavasarį.

Programoje: šventės „Navruz“ atidarymas, meno saviveiklos koncertas, tiurkų tautų kultūros, tradicijų ir kulinarinio paveldo pristatymas, vaikų piešinių konkursas „Atėjo pavasaris“.

Šventės pradžia 2014 m. kovo 22 dieną, 13 valandą.

Šventė vyks: Vilniaus įgulos Karininkų Ramovėje, Pamėnkalnio g. 13, Vilniuje.

Būtų malonu, jeigu atsinešumėte šiek tiek vaisių bendram stalui.

Laukiame Jūsų!

Dr. doc. Adas Jakubauskas,

Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas
tel.: 868272328, el. paštas: jakubauskas@gmail.com

Almira Trakšeliene,

Totorių kultūros centro ir Totorių folkloro kolektyvo „Ilsu“ vadovė
tel.: 869957602, el. paštas: a.trakseliene@gmail.com

Marija Meišutovič,

Totorių jaunimo bendrijos „Duslyk“ pirmininkė
tel.: 860480823, el. paštas: meisutovishm@gmail.com

Sveikiname Keturiasdešimt Totorių kaimo totorių bendruomenės narius!
Linkime Jums daug sveikatos ir artimųjų meilės!

Zofiją Jaremičienę su gražiu 60-mečio jubiliejumi!

Davydą Šabanovičių su gražiu 60-mečio jubiliejumi!

Eleną Bairašauskienę su gražiu 60-mečio jubiliejumi!

Motejų Bairašauską su 65-mečiu!

Bronę Jakubovič su 65-mečiu!

Ivaną Jakubovič su 65-mečiu!

Aleksandrą Adamovič su 75-mečiu!

Janą Čepulionį su 55-mečiu!

Tanią Jakubovską su 55-mečiu!

Keturiasdešimt totorių kaimo totorių bendruomenė Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

KREIPIMASIS

2013 m. gegužės 25 d., per Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos ataskaitinį-rinkiminį susirinkimą Vilniuje, Keturiasdešimt totorių kaimo totorių bendruomenės pirmininkei Fatimai Buinovskai ir Nemėžio totorių bendruomenės pirmininkui Tairui Kuznecovui buvo įteiktas Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos Kreipimasis dėl apsjungimo į vieną organizaciją.

Tik vienybėje Lietuvos totorių ateitis, todėl Keturiasdešimt totorių ir Nemėžio totorių bendruomenių nariai prašomi savo bendruomenių visuotiniuose susirinkimuose aptarti LTBS Kreipimąsi dėl vienijimosi ir priimti visoms totorių bendruomenėms taip reikalingą sprendimą.

Kreipimąsi pasirašė Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos pirmininkas doc. dr. Adas Jakubauskas, bei Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos nariai Alijus Aleksandrovičius, Motiejus Jakubauskas, Kęstutis Šafravičius, Ipolitas Makulavičius.

Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Suvažiavimas Švenčionyse

2013 m. rugpjūčio 24 d. Švenčionyse įvyko Lietuvos totorių suvažiavimas, kuriame dalyvavo apie 150 žmonių. Kasmet paskutinį rugpjūčio savaitgalį į tradicinį suvažiavimą Švenčionyse susirenka mūsų tautiečiai, kurių artimieji palaidoti vietos musulmonų kapinėse. Šių metų suvažiavime dalyvavo Lietuvos totoriai, gyvenantys Vilniuje, Keturiasdešimt totorių kaime, Nemėžyje, renginyje taip pat dalyvavo svečiai iš Baltarusijos ir Latvijos.

Suvažiavimą organizavo Švenčionių totorių bendruomenės pirmininkė Svetlana Žemaitienė.

Islamo kultūros ir švietimo centras

2013 m. balandžio 4 d. Vilniuje, Smolensko g. 19 duris atvėrė Viešoji įstaiga „Islamo kultūros ir švietimo centras“, kuriame mokoma Islamo religijos ir kultūros. Centre taip pat yra maldų salė.

Maloniai kviečiame visus lankyti centre įvairiomis progomis, kiekvienas čia užsukęs žmogus sau ras patinkantį užsiėmimą.

Daugiau informacijos suteiks centro direktorius, muftijus **Romas Jakubauskas**, tel. 8 674 17710 bei imamai **Romualdas Krinickis**, tel. 8 614 26 100 ir **Aleksandras Beganskis** tel. 867903415.

Lietuvos totoriai

Leidžiamas nuo 1995 m. sausio mėn.

ISSN 1822–2072

Adresas:

R. Kalantos g. 10–17,
LT–52498 Kaunas

El. paštas: jonridz@ktu.lt

www.tbn.lt

Autorių ir redakcijos nuomonės gali nesutapti.

Steigėjai: Romualdas Makaveckas, Galimas Sitdykovas, Adas Jakubauskas

Leidėjas: Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga

Vyriausiasis redaktorius: Galimas Sitdykovas ☎ 8 617 18 962,
el. p. galim.sitdykov@gmail.com

Redaktorius: Adas Jakubauskas ☎ 8 682 72 328

Atsakingasis sekretorius: Jonas Rīdzvanavičius ☎ (8 37) 73 68 02

Lietuvių kalbos redaktorė: Jūratė Čirūnaitė ☎ (8 37) 22 73 26

Tikėjimo klausimai: Romas Jakubauskas ☎ 8 674 17 710

Kultūros paveldas: Galina Miškinienė ☎ 8 615 10 166

Vertėjai: Tatjana Čachorovska ☎ 8 680 76 115

Spausdino: UAB Spaudos garantas. Tiražas – 1000 egz.